

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Katja Agrež

Dejavniki uspeha novih političnih strank

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Katja Agrež

Mentorica: red. prof. dr. Alenka Krašovec

Dejavniki uspeha novih političnih strank

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

Dejavniki uspeha novih političnih strank

V zadnjem času v modernih družbah zasledimo porast števila novih političnih strank. V diplomskem delu pojasnjujemo dejavnike uspeha novih strank, ki jih ločimo na institucionalne in neinstitucionalne. Med institucionalnimi dejavniki se osredotočamo predvsem na značilnosti volilnega sistema, med neinstitucionalnimi pa na nezaupanje volivcev v politiko. Zanima nas obstoj morebitne povezave med omenjenimi institucionalnimi in neinstitucionalnimi dejavniki uspeha v Sloveniji in uspehom novih strank na slovenskih parlamentarnih volitvah. V Sloveniji je bilo od osamosvojitve izvedenih sedem parlamentarnih volitev, med njimi dvoje predčasne. V prvem delu analize ugotavljamo, da se institucionalni dejavniki v Sloveniji niso korenito spremenili, zaradi česar lahko izločimo njihov vpliv na uspeh novih strank. V nalogi nadalje ugotavljamo povezavo med neinstitucionalnimi dejavniki, konkretno med nezaupanjem slovenskih volivcev v politiko in uspehom novih političnih strank. Podrobna analiza razkriva delno povezavo med stopnjo nezaupanja volivcev v politiko in uspehom novih političnih strank. Kljub temu pa opravljena analiza kaže tudi na odstopanja, ko ugotavljamo velik delež nezaupanja v politiko brez uspeha novih strank. Na drugi strani pa je viden uspeh novih strank v letu z relativno nizkim nezaupanjem v politiko. Ob koncu ugotavljamo, da na uspeh novih strank vplivajo tudi nekateri drugi, ne samo proučevani, dejavniki.

Ključne besede: nove politične stranke, volilni uspeh, nezaupanje volivcev v politiko, parlamentarne volitve.

Success factors for new political parties

Recently, a growing number of new political parties can be detected in modern societies. In the present diploma thesis, we explain the success factors for new political parties, whereby a distinction between institutional and non-institutional success factors is made. Among the institutional factors, we primarily focus on the characteristics of the electoral system, whereas among the non-institutional factors we focus on the voters' distrust in politics. We are interested in the existence of a possible connection between these institutional and non-institutional success factors in Slovenia and the success of new parties in the Slovenian parliamentary elections. Since the country declared independence, seven parliamentary elections were held, including two early elections. The analysis showed that the institutional factors in Slovenia have not changed radically, therefore we can disregard their influence on the success of new parties. Furthermore, the thesis establishes a connection between the non-institutional factors, specifically between the Slovenian voters' distrust in politics, and the success of new political parties in Slovenia. A detailed analysis has revealed a partial connection between the level of voters' distrust in politics and the success of the new political parties. However, the analysis also showed deviations, when a substantial amount of distrust in politics was established, but this did not result in any new parties being successful. On the other hand, new parties were successful in a year when there was a relatively low distrust in politics. In conclusion, we establish that the success of new parties is also affected by some factors not included in the present study.

Key Words: new political parties, electoral success, voters' distrust in politics, parliamentary elections.

Kazalo vsebine

1 UVOD	6
2 METODOLOŠKI NAČRT	8
2.1 Namen diplomskega dela.....	8
2.3 Hipoteza.....	8
2.4 Struktura diplomskega dela	8
2.5 Metodologija.....	9
3 TEORETIČNA IZHODIŠČA	10
3.1 Nove politične stranke	10
3.2 Razlogi za oblikovanje oziroma nastanek novih političnih strank	11
3.4 Dejavniki volilnega uspeha novih političnih strank	13
3.4.1 Institucionalni dejavniki.....	13
3.4.2 Neinstitucionalni dejavniki	14
4 ANALIZA – ŠTUDIJA PRIMERA SLOVENIJE	21
4.1 Institucionalni dejavniki uspeha novih političnih strank v Sloveniji	21
4.2 Nezaupanje v politične stranke in državni zbor v Sloveniji	23
4.3 Metodološki uvod v analizo	24
4.4 Stopnja (ne)zaupanja v politične stranke in državni zbor in uspeh novih strank v Sloveniji v letih 1991–2014.....	26
4.4.1 Slovenske parlamentarne volitve 1992	26
4.4.2 Slovenske parlamentarne volitve 1996	27
4.4.3 Slovenske parlamentarne volitve 2000	29
4.4.4 Slovenske parlamentarne volitve 2004	30
4.4.5 Slovenske parlamentarne volitve 2008	31
4.4.6 Slovenske parlamentarne volitve 2011 – prve predčasne volitve	32
4.4.7 Slovenske parlamentarne volitve 2014 – druge predčasne volitve	33
4.5 Vpliv nezaupanja v politične stranke in državni zbor na uspeh novih strank	35
5 SKLEP	39
6 LITERATURA.....	42
PRILOGE	51
Priloga A: Pregled rezultatov slovenskih parlamentarnih volitev in število novih strank ...	51
Priloga B: Pregled nezaupanja v politične stranke in Državni zbor v letih 1991 – 2013.....	57

Kazalo grafov

Graf 4.1: Pregled gibanja stopenj nezaupanja oziroma nič zaupanja v politične stranke in državni zbor v izbranih letih v obdobju 1991–2013	35
Graf 4.2: Pregled števila novih strank na slovenskih parlamentarnih volitvah 1992 – 2014...	36

Kazalo tabel

Tabela 4.1: Pregled sprememb institucionalnih dejavnikov v Sloveniji od leta 1990–2014 ...	22
Tabela 4.2: Nezaupanje v politične stranke in slovensko skupščino leta 1991 ter število novih strank leta 1992	27
Tabela 4.3: Nezaupanje v politične stranke in državni zbor leta 1995 ter število novih strank leta 1996	28
Tabela 4.4: Nezaupanje v politične stranke in državni zbor leta 1999 ter število novih strank leta 2000	30
Tabela 4.5: Nezaupanje v politične stranke in državni zbor leta 2003 ter število novih strank leta 2004	31
Tabela 4.6: Nezaupanje v politične stranke in državni zbor leta 2006 ter število novih strank leta 2008	32
Tabela 4.7: Nezaupanje v politične stranke in državni zbor leta 2010 ter število novih strank leta 2011	33
Tabela 4.8: Nezaupanje v politične stranke in državni zbor leta 2013 ter število novih strank leta 2014	34
Tabela 4.9: Pregled stopenj nezaupanja v politične stranke in državni zbor ter število novih strank v slovenskem parlamentu od leta 1992 – 2014	37

1 UVOD

"Volitve so neločljivi del predstavniške demokracije in imajo v političnem življenju sodobnih držav osrednjo vlogo. So bistveni element politične ureditve. Od njih je mnogokrat odvisna kakovost in demokratičnost politične ureditve. Z vidika razmerja med državljani in državno oblastjo volitve omogočajo državljanom neposredni vpliv na oblikovanje in izvrševanje državne oblasti" (Državna volilna komisija 2012, 1). Državnozbornske volitve so praviloma predvidene vsake štiri leta, cilj vsake politične stranke pa je vstop v predstavniško telo oziroma sodelovanje pri izvajanju oblasti (Zajc 2009, 19).

Politične stranke razumemo kot formacije sodobnega časa, katerih začetki segajo v 19. stoletje. Po Weinerju in LaPalombaru (v Fink–Hafner 2001, 12) "so stranke tvorba modernih in modernizirajočih se političnih sistemov. Strankarska vladavina je pogosto povezana z vse večjimi pričakovanji, da bi posamezniki ne sodelovali pri izvajanju oblasti zaradi dednega položaja (rojstva), temveč zaradi političnih veščin". Zaradi tega bi lahko politične stranke razumeli tudi kot nekakšno oznako za družbo ter za politiko modernega časa (Fink–Hafner 2001, 31).

O modernem strankarstvu v Sloveniji lahko začnemo govoriti v začetku 90. let prejšnjega stoletja. V tem času so slovenske politične stranke temeljile na "zaščiti interesov neke družbene skupine (kmečka stranka, stranka upokojencev itd.), postopno pa so razširile svoje profile in postale politične stranke, kot jih poznamo danes" (Haček in Kukovič 2011, 378). Problem, ki je skupen vsem današnjim strankam, se kaže predvsem v izjemno negativnem javnem mnenju o njih (Krašovec 2000, 26). Volivci namreč postajajo vse bolj razgledani in usposobljeni, kar privede do zmanjševanja zaupanja v politiko, predvsem v politične stranke. Omenjena razgledanost volivcev se izraža v "spreminjanju usmerjenosti javnosti v odnosu do politike nasploh, v drugačnem razumevanju politične legitimnosti in v drugačnem izražanju zaupanja" (Toš 1999a, 913).

V modernih družbah lahko v zadnjih desetletjih opazimo velik porast novih političnih strank, ki so pritegnile pozornost številnih raziskovalcev (Harmel 1985, 403). Poseben fokus je v večini primerov namenjen proučevanju njihovega volilnega uspeha in razlogih zanj (Hug 2000, 187). Večina študij, ki se ukvarjajo z uspehom novih političnih strank, pojav novih strank v družbi povezuje s socialno heterogenostjo družb, s spremembo vrednot v družbi ali s pojavom novih problematik, na katere se stare stranke niso zadostno odzvale (Sikk 2012, 465).

V Sloveniji je bilo od osamosvojitve izvedenih sedem parlamentarnih volitev, med njimi dvoje predčasne. Pri tem lahko predvsem v zadnjih nekaj letih opazimo trend nastajanja in uspeha novih političnih strank, o čemer pričajo tudi rezultati Državne volilne komisije (Državna volilna komisija 2011; Državna volilna komisija 2014). Na drugi strani pa je v zadnjem času viden tudi porast nezaupanja volivcev v politiko. Moderni demokratični sistemi so z namenom raziskav svoje učinkovitosti pri izvajanju oblasti razvili mehanizme samoopazovanja. Ti potekajo preko družboslovnih empiričnih raziskovanj. Pomemben mehanizem samoopazovanja so raziskave javnega mnenja, ki so usmerjene na merjenje in pojasnjevanje stališč svojega prebivalstva na različnih področjih. Ena izmed najpomembnejših tovrstnih raziskav v Sloveniji je raziskava Slovensko javno mnenje, s katero bomo v nadaljevanju ugotavljali nezaupanje slovenskih volivcev v politiko (Center za raziskave javnega mnenja 2016).

V diplomskem delu bomo identificirali dejavnike uspeha novih političnih strank, tj. tiste dejavnike, ki vplivajo na njihovo izvoljivost oziroma uspeh na volitvah. Zanimale nas bodo teoretske opredelitve dejavnikov uspeha različnih raziskovalcev, nadalje pa se bomo osredotočili na povezavo med nezaupanjem v politiko in izvoljivostjo oziroma uspehom novih strank. Analizo bomo izvedli na primeru Slovenije.

2 METODOLOŠKI NAČRT

2.1 Namen diplomskega dela

Namen diplomskega dela bo pojasniti uspeh novih političnih strank. Na podlagi sekundarne analize različnih virov bomo identificirali dejavnike uspeha novih strank, nadalje pa se bomo osredotočili na enega izmed identificiranih dejavnikov, na nezaupanje v politiko in analizirali povezavo med tem in uspehom novih političnih strank na primeru Slovenije.

2.3 Hipoteza

Večje nezaupanje volivcev v politiko vpliva na boljši volilni uspeh novih političnih strank na slovenskih parlamentarnih volitvah.

2.4 Struktura diplomskega dela

Diplomsko delo bo razdeljeno na dva dela. V prvem, teoretičnem delu, bomo na podlagi kritičnega soočenja ugotovitev različnih raziskovalcev identificirali in pojasnili dejavnike uspeha novih političnih strank. Med njimi se bomo nadalje osredotočili na vprašanje (ne) zaupanja v politiko, kot enega izmed pomembnih dejavnikov uspeha ter na povezavo med tem dejstvom in volilnim uspehom novih strank. Identificirani dejavniki nam bodo služili kot osnova za nadaljnjo analizo izbranega primera.

V drugem, analitičnem delu, bomo teoretične ugotovitve dejavnikov uspeha aplicirali na primer Slovenije, kjer se bomo osredotočili zgolj na enega izmed dejavnikov uspeha – na vprašanje nezaupanja volivcev v politiko. *Nezaupanje v politiko* bomo razumeli kot nezaupanje volivcev v politične stranke in kot nezaupanje volivcev v državni zbor Republike Slovenije. Zanima nas obstoj morebitne povezave med nezaupanjem volivcev v omenjeni instituciji in uspehom novih političnih strank. Za obdobje analize bomo zajeli vsa leta slovenskih parlamentarnih volitev. V izbranih letih nas bo zanimal delež nezaupanja slovenskih volivcev v politiko, tj. v politične stranke in v državni zbor eno leto pred volitvami in število novih strank, ki je na posameznih volitvah vstopilo v predstavniško telo.

Kot *nove politične stranke* bomo v nalogi opredelili stranke, nastale z odcepitvijo od stare stranke ali popolnoma nove stranke, nastale brez kakršne koli pomoči starih strank (Tavits 2008, 115).

Nezaupanje volivcev v politiko bomo v izbranih proučevanih obdobjih ugotavljali s pomočjo sekundarne analize obstoječih javnomnenjskih podatkov, pridobljenih z raziskavo Slovensko javno mnenje.

Kot volilni uspeh novih strank pa bomo v nalogi razumeli izvolitev (nove) stranke v Državni zbor Republike Slovenije. Podatke o uspehu strank bomo črpali iz "Arhiva volitev v državni zbor" Državne volilne komisije.

2.5 Metodologija

Za namen naloge bomo uporabili naslednje metode in tehnike:

- sekundarno analizo različnih virov, s katero bomo izpostavili in pojasnili dejavnike, pomembne za uspeh novih političnih strank;
- analizo formalnih virov, s katero bomo izpostavili značilnosti teoretsko opredeljenih dejavnikov uspeha novih strank na primeru Slovenije;
- sekundarno analizo obstoječih javnomnenjskih podatkov – s to metodo bomo ugotavljali nezaupanje volivcev v politiko v izbranih obdobjih;
- uporabljena bo tudi študija primera – analizo bomo izvedli na primeru Slovenije.

3 TEORETIČNA IZHODIŠČA

3.1 Nove politične stranke

Ko se soočamo z raziskovanjem novih političnih strank, se pogosto pojavi temeljno vprašanje katere politične stranke opredeliti oziroma razumeti kot nove. V politološki literaturi zasledimo več definicij nove politične stranke. Široko gledano jih lahko razumemo zgolj kot tiste stranke, ki v preteklosti niso obstajale (Fink–Hafner in Krašovec 2013, 47). Nekateri avtorji (Barnea in Rahat 2011, 305) uporabijo kot kriterij za novo stranko njeno ime. Kot novo torej pojmujejo stranko, ki na volitvah kandidira z imenom, ki se na prejšnjih volitvah še ni pojavilo.

Nadalje lahko nove politične stranke definiramo kot stranke, ki so se odcepile od že obstoječe stranke (Fink–Hafner in Krašovec 2013, 47). Podobno nove stranke razumeta tudi Mair in Erlingsson (v Bolin 2007, 7), ki jih pojmujeta kot posledico združitve že obstoječih strank ali kot posledico razpada obstoječe stranke. Včasih tak razpad vodi v konec stare, obstoječe stranke, ni pa nujno, da stara stranka konča s svojim političnim delovanjem. Teoretično je namreč možno, da stara stranka še naprej obstaja, nespremenjeno nadaljuje s svojim delovanjem, vzporedno z novo nastalo stranko (Bolin 2007, 7). Nadalje Tavitsova (2008, 115) novo politično stranko definira kot stranko, nastalo z odcepitvijo od stare stranke ali kot popolnoma novo stranko, v smislu njenega pojava brez kakršne koli pomoči starih strank.

Bolj restriktivno opredelitev nove stranke poda Hug (2001, 14), ki jo definira kot "resnično novo organizacijo, ki prvič imenuje svoje kandidate za volitve v predstavniško telo posamezne države" (Hug 2001, 14). Omenjena definicija izključuje stranke, ki izhajajo iz obstoječih političnih strank, organizacij in volilnih zavezništov oziroma iz t. i. združenj starih strank. Nove stranke po Hugu (2001, 15) skušajo prvič pridobiti glasove volivcev, ki bi jih sicer dobile stare stranke.

Podobno tudi Sikk (2005, 399) poudarja, da vsaka stranka, ki se na prvi pogled zdi nova, ni nujno resnično nova. Avtor stare stranke z novim imenom in stranke, nastale z združitvijo več strank oziroma z razpadom obstoječih strank, ne pojmuje kot nove. Resnično novo stranko pojmuje kot "stranko, ki ni naslednica nobene predhodno obstoječe stranke, ima novo ime in strukturo in nihče izmed njenih pomembnejših članov v preteklosti ni deloval kot pomembna figura v politiki" (Sikk 2005, 400).

Nadalje lahko definicijo nove stranke povežemo z določenim zgodovinskim dogodkom. Govorimo torej o političnih strankah ustanovljenih pred specifičnim dogodkom (stare stranke) ter o strankah, ustanovljenih po tem dogodku (nove stranke). Kot takšen primer lahko izpostavimo t. i. stranke 20. stoletja, stranke, ustanovljene po 2. svetovni vojni ipd. (Harmel 1985, 405).

Bolin (2007, 7) opozarja na razliko med zavezništvi in združitvami strank na eni strani ter med strankami, nastalimi z odcepitvijo od obstoječe stranke oziroma z njenim razpadom in resnično novimi strankami na drugi strani. Slednji v volilni areni predstavljajo nove politične akterje za vstop v predstavniško telo, zavezništva in združene stranke pa volivci vidijo zgolj kot drugače organizirane stare stranke. Pojav čisto novih ter razpadlih strank se kaže v rastočem političnem sistemu, ki ga lahko razumemo kot posledico (ne)delovanja starih strank. Zavezništva in združitve (starih) političnih strank pa na drugi strani razumemo kot "že obstoječe stranke, ki so se reorganizirale z namenom političnega preživetja" (Bolin 2007, 8). Kot ocenjuje Bolin (2007, 9) imajo te stranke več možnosti za boljši volilni uspeh na volitvah v primerjavi z razpadlimi in novimi strankami, ki na volitvah prvič kandidirajo.

3.2 Razlogi za oblikovanje oziroma nastanek novih političnih strank

Pri proučevanju novih strank se poleg opredelitve razumevanja novih političnih strank postavlja tudi pomembno vprašanje, zakaj nove stranke nastanejo. Največkrat se te oblikujejo z namenom *zastopanja interesov* volivcev v predstavniškem telesu ter kot *alternativa starim strankam*, s katerimi volivci niso (več) zadovoljni (Zons 2015, 920).

Blondel (v Fink–Hafner 2001, 33) nastanek novih strank povezuje s tem, da "stranke nastanejo, ko člani politične skupnosti (polity) prepoznajo obstoj družbenih problemov, za katerih reševanje si želijo prizadevati" (Fink–Hafner 2001, 33). Nove stranke torej nastajajo z namenom predstavljanja rešitev določenih *novih problematik*, ki se pojavljajo v družbah. Te stranke predstavljajo izziv obstoječim strankam pri iskanju rešitev novih problematik, s čimer spremenijo temeljno politično tekmo med strankami (Harmel 1985, 404).

Franzmann (v Zons 2015, 921) na pojav novih problematik v družbi gleda kot na trg (novih) problematik. Na tem trgu volivci predstavljajo stran povpraševanja, katera išče oziroma pričakuje rešitve za nove problematike, politične stranke predstavljajo ponudbo njihovih rešitev, medtem ko nove problematike družbe na tem trgu predstavljajo dobrine. Ker stare

stranke s svojimi, sicer raznolikimi, programi večkrat ne ponudijo dovolj dobrih rešitev (njihova ponudba ne ustreza povpraševanju), spodbudijo nastanek novih strank, ki svoje programe usmerijo v še ne ponujene, inovativne rešitve novih problematik – na trgu ponudijo potrebno ponudbo (Zons 2015, 921). Nasprotno temu pa Lucardie (2000, 176) poudarja, da lahko nastanek novih strank zaradi pojava novih problematik v družbi razlagamo zgolj z njihovim namenom artikulacije specifičnih interesov ljudi, ki se ob pojavu teh problematik čutijo zapostavljene s strani starih strank – na primer etnične manjšine, upokojenci, prebivalci obrobni področij idr.

Da je pojav novih problematik v družbi lahko pomemben dejavnik, ki vpliva na nastanek novih političnih strank, se strinjata tudi Fink–Hafnerjeva in Krašovčeva (2013, 43), ki pa kot pomembnejše dejavnike pojava novih strank izpostavljata še:

- institucionalne dejavnike (s poudarkom na volilnih pravilih) in strukturne značilnosti političnega sistema;
- politične dejavnike, vključujoč z obnašanjem obstoječih političnih strank ter politične značilnosti strankarske konkurence;
- značilnosti in spremembe volilnega obnašanja volivcev (Fink–Hafner in Krašovec 2013, 43).

Ob razumevanju razlogov za oblikovanje novih političnih strank je potrebno opozoriti tudi na dejavnike, ki vplivajo na odločitev nove stranke, da se odloči kandidirati na volitvah in se potegovati za vstop v predstavniško telo (Lucardie 2000, 175).

Nove stranke imajo ob vstopu v volilno arena omejene vire, so (večkrat) neizkušene ter volivcem niso poznane in na sploh se soočajo z več težavami v primerjavi z že obstoječimi strankami. Zaradi tega take politične stranke na volitvah težje uspejo kot stare stranke. V večini držav namreč v predstavniško telo vstopi zelo malo novih političnih strank (Lucardie 2000, 175). Lago in Martínez (2011, 3) pojasnjujeta, da se nove stranke za kandidaturo na volitvah večinoma odločajo v primerih, ko imajo realne možnosti za doseg dobrega volilnega rezultata, oziroma ko je "njihova verjetnost za vstop v predstavniško telo dovolj velika, da upraviči stroške kandidiranja na volitvah" (Lago in Martínez 2011, 3). Odločitev strank o vstopu v volilno arena je pogojena z velikostjo stroškov vstopa stranke v volilno arena, s koristjo mandata in s tem, ali je verjetnost volilne podpore s strani volivcev dovolj visoka. Stranke pred vstopom v volilno arena tako pretehtajo (vsaj) dve vrsti stroškov: (i) kakšni so pogoji za ustanovitev stranke in (ii) kakšni so pogoji za pridobitev političnega

mandata. Omenjene stroške določajo institucionalna pravila posameznega političnega sistema. Bolj kot so institucionalna pravila stroga in bolj kot je volilni sistem disproportionalen, težje je uspeti novim strankam (Tavits 2008, 115).

3.4 Dejavniki volilnega uspeha novih političnih strank

Kljub poudarjanju pomena preračunavanj, ki jih o potencialnih možnostih za svoj uspeh na volitvah oziroma vstop v predstavniško telo opravijo nove stranke, pa v literaturi zasledimo številne dejavnike, ki pogojujejo njihov uspeh. Hauss in Rayside (v Bolin 2007, 2) govorita o treh različnih tipih dejavnikov, ki vplivajo na volilni uspeh novih strank:

- institucionalni dejavniki;
- pomembnost poglobitve družbenih cepitev in pritiska družbe;
- vpliv ukrepov, ki jih sprejemajo že uveljavljene politične stranke (Bolin 2007, 2).

V diplomski nalogi bomo dejavnike uspeha novih strank v nadaljevanju razdelili na institucionalne in neinstitucionalne.

3.4.1 Institucionalni dejavniki

Med institucionalnimi dejavniki, ki vplivajo na volilni uspeh novih političnih strank, lahko kot najpomembnejšega izpostavimo *vrsto volilnega sistema* (Fink–Hafner in Krašovec 2013, 44). Volilni sistem pomembno vpliva na število parlamentarnih strank, na proporcionalnost predstavniškega telesa ter na stopnjo tekmovanja oziroma sodelovanja med strankami (Lebeda 2007, 26). Volilni sistem ožje razumemo kot "sistem transformiranja glasov v predstavniške sedeže, torej le kot sistem razdelitve mandatov" (Toplak 2000, 14). Volilne sisteme lahko razdelimo na proporcionalne, večinske in polproporcionalne oziroma mešane volilne sisteme (Toplak 2000, 14). Uspehu novih političnih strank so bolj naklonjeni proporcionalni volilni sistemi, saj omogočajo sorazmerno pretvorbo glasov, pridobljenih na volitvah, v število dobljenih mandatov v posameznem predstavniškem telesu. Ravno s to proporcionalnostjo pa se politično predstavništvo omogoči tudi manjšim in novim strankam (Krašovec 2007, 72). Takšen volilni sistem naj bi torej omogočil predstavniško telo, v katerem bi se izražala sestava družbe. "Mandati morajo biti razdeljeni med kandidate oziroma liste kandidatov tako, da so sorazmerni s podporo, ki jim jo dajo posamezne skupine volivcev na volitvah, kar naj bi tudi zagotavljalo, da so različni politični interesi oziroma stranke, ki jih predstavljajo, ustrezno predstavljeni v parlamentu" (Grad 2004, 60).

Proporcionalne volilne sisteme lahko razdelimo na proporcionalne v ožjem pomenu oziroma na sisteme strankarskih list (kjer se glasuje o kandidatnih listah) ter na t. i. sisteme enega prenosljivega glasu (Grad 2004, 60 – 61). Pri sistemih strankarskih list moramo upoštevati pet pomembnih elementov: volilne enote, volilni prag, volilne formule, sloje v volilnih enotah in strukturo glasovanja. Med njimi na uspeh novih strank pomembno vpliva *volilni prag*. Ta določa minimalni delež glasov, ki ga mora stranka doseči na volitvah, da lahko vstopi v predstavniško telo. "Višji kot so volilni pragovi, bolj ko so zahtevni, manjša je sorazmernost pri delitvi mandatov oziroma sedežev" (Krašovec 2007, 80). Velikost volilnega pragu ima pomemben vpliv na uspeh novih političnih strank, saj višji volilni prag novim strankam otežuje vstop v predstavniško telo in obratno. V praksi lahko opazimo, da je za vstop novih političnih strank v predstavniško telo ugoden približno 4–odstoten in nižji volilni prag (Fink–Hafner in Krašovec 2013, 46). Selb in Pituctinova (2009, 149) poudarjata, da na volilni prag pomembno vpliva *velikost volilne enote*. Nižja, kot je velikost volilne enote, višji bo volilni prag, kar vodi v tveganje volivcev, da bo prišlo do več izgubljenih glasov¹ pri izbiri strank, ki nimajo realnih možnosti za zmago. To pa vodi v zmanjšanje spodbude novim strankam pri sodelovanju v politični areni (Selb in Pituctin 2009, 149). "Z naraščanjem velikosti volilne enote, narašča tudi občutek proporcionalnosti med glasovi določene stranke, dobljenih na volitvah, in številom sedežev te stranke v predstavniškem telesu" (Krašovec 2007, 74). Uspeh novih strank je torej pogojen s stopnjo proporcionalnosti volilnega sistema, zato torej tudi velikost enote vpliva na njihov uspeh – večja kot je enota, več možnosti za uspeh imajo nove stranke (Tavits, 2008, 116).

3.4.2 Neinstitucionalni dejavniki

Med t. i. neinstitucionalnimi dejavniki uspeha novih političnih strank lahko najprej izpostavimo vprašanje *strankarskega sistema* posamezne države. Sartori (v Abedi 2002, 552) strankarske sisteme klasificira na (i) dvostrankarske sisteme (sestavljene iz dveh strank), (ii) zmerno pluralistične strankarske sisteme (sestavljene iz tri do pet strank) ter na (iii) polarizirane pluralistične sistem (sestavljene iz pet ali več političnih strank).

V dvostrankarskem sistemu imata realno možnost za zmago zgolj dve, najmočnejši in (večinoma) že uveljavljeni politični stranki. Običajno se v teh sistemih ti dve stranki

¹ Delež t.i. izgubljenih glasov na volitvah po Krašovčevi (2007, 80) predstavljajo "deleži glasov, ki so jih dobile stranke, ki v predstavniškem telesu po delitvi mandatov niso dobile sedežev" (Krašovec 2007, 80).

izmenjujeta tudi kot vladni stranki. Tretjo stranko podprejo zgolj t. i. občasni volivci in te stranke po navadi nimajo realnih možnosti vstopa v predstavniško telo, kar otežuje uspeh tretjih oziroma novih strank (Fink–Hafner in Krašovec 2013, 45). Nasprotno pa večstrankarski sistemi omogočajo novim strankam lažji vstop v predstavniško telo, pod pogojem, da so nove stranke sprejemljive s strani že obstoječih strank in so njihovi sedeži v predstavniškem telesu potrebni za tvorjenje vladajoče koalicije (Fink–Hafner in Krašovec 2013, 45).

Lucardie (2000, 179) nadalje opozori na kombinacijo dejavnikov, brez katerih nove stranke ne morejo uspeti. Nova stranka mora imeti (i) *zadostno število članov*, (ii) *vsaj minimalni proračun*, s katerim lahko financira svojo kampanjo in s katerim je v veliki meri pogojena tudi (dobra) propaganda in (iii) *medijsko pozornost*. Člane stranke lahko razumemo kot njene mobilizatorje, z njimi stranka razvije politično organizacijo (Lucardie 2000, 179). Finančni viri so za politične stranke poleg članstva naslednji pomemben dejavnik v tej kombinaciji, saj stranke z njimi financirajo predvolilno kampanjo ter uresničujejo in izvajajo medvolilno organizacijo (Bolin 2007, 6). Krašovčeva in Lajh (v Fink–Hafner in Boh 2003, 301) financiranje političnih strank označita kot najpomembnejši element "politične moči, saj strankam omogočijo pridobitev drugih virov, ki so nujno potrebni za njihovo (uspešno) delovanje, npr. različnih dobrin, storitev, znanj in usposobljenosti posameznikov" (Fink–Hafner in Boh, ur. 2003, 301).

Politične stranke so v glavnem financirane s subvencijami s strani države, s članarinami in prispevki njenih članov ter s prispevki različnih organizacij in fizičnih ali pravnih oseb (Krašovec 1997, 212). V večini zahodnoevropskih držav lahko kot najpomembnejši vir financiranja političnih strank označimo državne subvencije, vendar pa se način financiranja s strani države v družbah razlikuje. V nekaterih državah so do financiranja s strani države upravičene zgolj parlamentarne stranke, neparlamentarne (torej tudi nove) stranke pa nimajo možnosti javnega financiranja. Na drugi strani pa v sistemih, kjer so tudi te stranke upravičene do financiranja s strani države to prej ali slej privede do selekcije in so nekatere (tudi neparlamentarne oziroma nove stranke) izvzete iz kroga financiranja. Spet v drugih državah pa je financiranje pogojeno s preteklim uspehom na volitvah, kar onemogoča finančna sredstva novim strankam. Ker nove stranke na volitvah še niso sodelovale, torej niso upravičene do finančnih sredstev s strani države (Bolin 2007, 6). Financiranje političnih strank ima vpliv na njihov uspeh predvsem s tega vidika, da "več vloženih finančnih sredstev

poveča možnost predstavitve v javnosti in prepoznavnosti stranke pri volivcih" (Fink–Hafner in Boh, ur. 2003, 301).

Atkeson in Krebs (2008, 239) trdita, da ima nova stranka v času, ko so mediji izrazito pomemben vir moči in jim ljudje zaupajo oziroma jih spremljajo, brez medijske pozornosti zelo malo možnosti za uspeh. Volivci brez poročanja medijev o določeni novi stranki namreč ne bi bili seznanjeni. Bågenholm in Johansson Heinö (2009, 19–20) nadalje poudarjata, da poleg medijske pozornosti, namenjene novi stranki, na volilno odločitev volivca vpliva tudi njegovo spoznanje o podpori nove stranke s strani javnosti. K volivčevi odločitvi o volilni izbiri pripomorejo rezultati javnomnenjskih raziskav, kjer dobi potrditev, da novo stranko podpira vsaj del javnosti. S tem se povečajo možnosti, da se bo volivec na volitvah odločil glasovati za novo stranko.

Javnomnenjske raziskave pa lahko razumemo tudi kot nekakšno motivacijo za delovanje novih strank v času pred volitvami, če pokažejo, da ima nova stranka vsaj nekaj možnosti za vstop v predstavniško telo. Bolj kot so javnomnenjske raziskave novi stranki naklonjene, več pozornosti bo pritegnila v medijih in večja je verjetnost, da bodo volivci za njo glasovali (Bågenholm in Johansson Heinö 2009, 19–20).

Kot ugotavlja Karvonen (2010, 85), mediji predstavljajo glavni vir informacij o politiki. Volivci se namreč pri informiranju o političnem dogajanju vse bolj zanašajo na poročanje množičnih medijev. To vodi do tega, da politične stranke namenijo veliko pozornosti svoji propagandi v njih. Pri predstavljanju politične stranke v medijih vse večjo vlogo igra sam *voditelj stranke*, katerega priljubljenost in prepoznavnost med volivci močno vpliva na podporo stranki (Kropivnik in Zalter 2002, 260). V času trenda personalizacije politike volivci več pozornosti namenijo voditelju stranke kot samemu programskemu profilu stranke ali njeni ideologiji (Grbeša 2008, 789). Pri voditelju so volivci po Sikkovem (2012, 479) mnenju osredotočeni na njegovo osebno privlačnost, poštenost, integriteto in njegove tehnokratske sposobnosti. Mediji se namreč poleg voditeljevega političnega delovanja vse bolj osredotočajo tudi na njegove osebne lastnosti, hkrati pa "kandidati zavestno razkrivajo dele svoje zasebnosti z namenom doseganja lastnih političnih ciljev" (Grbeša 2008, 789).

Kot smo že omenili, je med neinstitucionalnimi dejavniki uspeha novih strank *pojavnost novih problematik* v družbi pomemben razlog za pojav novih političnih strank, hkrati pa omenjeni dejavnik pomembno vpliva tudi na uspeh novih političnih strank (Tavits 2008, 118). Nove stranke so (za razliko od starih strank) bolj izrazito nagnjene k zavzemanju za promoviranje

novih problematik in za ponujanje njihovih rešitev ali pa se zavzemajo oziroma izpostavljajo pomen problematik, ki so jih obstoječe stranke obravnavale kot sekundarne (na primer okoljska problematika, migrantska kriza idr.). Rešitve teh problematik nove politične stranke nakazujejo skozi svoje vrednote, interese, skozi svoje pozicijo glede na ostale stranke v ideološkem prostoru, torej skozi svojo ideologijo (Barnea in Rahat 2010, 307). Predvsem v času pojavljanja novih tematik lahko nove stranke predstavijo nove, boljše, še ne predstavljene rešitve, kar jim prinese večjo podporo volivcev in boljši volilni uspeh (Lucardie 2000, 176).

Programi političnih strank, ki ponujajo t. i. rešitve novih problematik pomembno vplivajo na volilno obnašanje volivcev (Vreg 2001, 182). Kot primer uspeha novih strank v povezavi s pojavom novih problematik v družbi, lahko navedemo uspeh Zelenih strank v času spora v zvezi z nuklearno energijo. Prav tako lahko izpostavimo povečan uspeh ekstremno desnih političnih strank v času imigrantskih kriz (Hug 2001, 91). Še en tak primer nove problematike v določeni družbi, ki lahko vpliva na uspeh novih strank, je tudi povečanje nezaposlenosti v družbah. Povečanje brezposelnosti je zelo občutljiva tematika, ki predstavlja grožnjo obstoječim strankam in se odraža v volilnem obnašanju volivcev, ki zaradi lastnega nezadovoljstva (za katerega krivijo tudi politiko in obstoječe politične stranke) protestno podprejo nove stranke (Hug 2001, 92). Ravno ti, t. i. protestni glasovi, pa koristijo novim strankam, saj v neki meri celo motivirajo volivce, da participirajo na volitvah in se odločajo za podporo drugim, tj. novim strankam (Tavits 2008, 119).

Tudi pojav novih etničnih manjšin v družbi ima lahko pomemben vpliv pri podpori novim strankam. Večkrat se zgodi, da nobena od obstoječih strank neposredno ne zastopa interesov etničnih manjšin ali pa njihovi interesi niso zastopani v zadostni meri. Zaradi tega ti volivci podprejo novo stranko, ki obljublja zastopanje njihovih interesov oziroma boljše zastopanje teh interesov v primerjavi s starimi strankami (Tavits 2008, 120). Večinoma je uspeh takšnih političnih strank kratkotrajen, kajti ko problematiko določene skupine prebivalstva spravijo na politični dnevni red oziroma jo vsaj v določeni meri rešijo, za to populacijo nove stranke niso več potrebne in tako izgubijo podporo. Kljub temu pa ne smemo zanemariti možnosti, da se te stranke prilagodijo novim okoliščinam in razvijejo novo ideologijo ter tako uspejo ostati na političnem prizorišču (Lucardie 2000, 176).

Kot naslednji neinstitucionalni dejavnik uspeha novih strank lahko izpostavimo *velikost posamezne družbe*. Harmel in Robertson (v Hug 2001, 93) ugotavljata pozitivno korelacijo med velikostjo družbe in uspehom novih političnih strank. Avtorja trdita, da je v državah z več prebivalci možnost pojava in uspeha novih strank večja. Več prebivalcev kot ima

posamezna država, bolj so njihovi interesi raznoliki, kar vodi v delitev prebivalstva v heterogene skupine, ki iščejo svoje zastopanje v različnih političnih strankah. To pa pripelje do več možnosti za uspeh novih strank, ki nastanejo z namenom zastopanja njihovih interesov v predstavniskem telesu, če stare stranke niso dovolj dobro zastopale vseh interesov družbenih skupin (Hug 2001, 93).

Za podporo novim strankam se volivci odločajo tudi v primeru, ko v obstoječem sistemu ni več druge *izbire kredibilnih alternativ za sestavo vladne koalicije*. Ko z dosedanjo vlado oziroma vladnimi strankami niso zadovoljni, na volitvah pa na izbiro ni več obstoječih strank, ki še niso tvorile vladne koalicije, se volivci raje odločijo za podporo novim strankam kot že obstoječim (tudi opozicijskim). V t. i. mladih demokracijah je namreč zelo pogost pojav hitrega spreminjanja vladnih koalicij, tudi v času trajanja mandata, torej v času med volitvami. Zato je krog strank, ki še niso tvorile vladne koalicij v teh državah, majhen (Tavits 2008, 121–122).

Na izvolitev novih strank pomembno vpliva tudi *nezadovoljstvo volivcev* z obstoječimi političnimi institucijami in politiko nasploh. Raziskave volilnega obnašanja so dokazale, da "naj bi bili volivci bolj zagnani kaznovati, ko so nezadovoljni kot nagraditi, ko so zadovoljni" (Tavits 2008, 119). V današnjih demokracijah je vse bolj opazno splošno politično nezadovoljstvo, kar lahko razložimo kot "rezultat kritičnega in celo sovražnega dojetanja politikov, političnih strank, parlamenta in vlade na celotnem političnem spektru" (Kropivnik in Vrhovac 2012, 707). Nezadovoljstvo volivcev z obstoječimi strankami vodi v podporo novim strankam, s čimer se volivci na volitvah umaknejo od stranke, ki jo razumejo kot vir nezadovoljstva. S tem volivci "kaznujejo" stare stranke ter dajejo možnost novim strankam oziroma kandidatom, da izpolnijo predvolilne obljube in s tem odpravijo prisotno nezadovoljstvo. Volivci, ki so razočarani s svojo volilno izbiro (tj. s strankami, ki so jih volili v preteklosti), se na naslednjih volitvah odločijo za podporo drugim, novim političnim strankam (Tavits 2008, 119). Do povečanega nezadovoljstva ljudi "prihaja tedaj, ko se objektivno izboljšanje življenjskih razmer tako upočasnijo oziroma se te celo tako hitro poslabšujejo, da pride do frustracij prebivalstva" (Toš 1999a, 913).

Na nezadovoljstvo ljudi s politiko pomembno vpliva tudi vprašanje zaznavanja političnega dogajanja v državi. "Ljudje so pozornejši in se bolj odzivajo na negativne informacije o političnem dogajanju kot na pozitivne" (Toš 1999a, 914). Množični mediji s svojim (včasih pristranskim) poročanjem pomembno vplivajo na splošno mnenje prebivalcev in na

oblikovanje mnenj in stališč ljudi do politike. Negativne informacije vodijo v bolj negativna stališča volivcev do politike in v večje nezadovoljstvo volivcev s politiko (Toš 1999a, 914).

Povečanje nezadovoljstva volivcev v družbah pa je lahko tudi posledica povečanja *nezaupanja v politiko*. Vprašanje političnega (ne)zaupanja lahko razumemo kot eno izmed značilnosti vsakega političnega sistema sodobnega časa (Brezovšek in Lavtar 2007, 1). Rose in Mishler (v Zmerli in Hooghe 2011, 117) ob tem opozarjata, da obstajajo razlike med družbami glede splošnega zaupanja v politiko na eni strani kot tudi razlike v političnem zaupanju znotraj posamezne družbe, kjer določen delež prebivalstva zaupa v politiko, drugi pa ne.

Zmerli in Newton (v Zmerli in Hooghe 2011, 69) opredelita zaupanje v politiko kot zaupanje v dotične politične akterje, tj. politike in kot zaupanje v osrednje politične (in vladne) institucije, kot so zakonodajna, izvršna in sodna veja oblasti, zaupanje v vojsko, legitimnost sistema ter tudi zaupanje v same (neparlamentarne) politične stranke.

Toš (1999a, 913) poudarja, da se volivčev "odnos do politike in politikov oblikuje v presečišču interes – pričakovanja – uresničitvev" (Toš 1999a, 913). V tem presečišču gre predvsem za odgovor na vprašanje, ali politična elita lahko realizira zahteve in želje volivcev, saj nerealizacija vodi do splošnega upadanja zaupanja ljudi v politične elite in politiko ter celo v t.i. politični cinizem (Toš 1999b, 633).

Kot ugotavljata Bačlija in Johannsen (2007, 103), v postsocialističnih evropskih družbah ljudje dojemajo politiko in politično elito kot nekakšen mehanizem, ki naj bi zastopal njihove lastne interese, s čimer je pogojeno tudi zaupanje v politiko ter v politične institucije. Politične elite namreč ljudje razumejo kot "personifikacijo tistih institucij kot nosilcev sprememb" (Bačlija in Johannsen 2007, 104).

Med političnimi institucijami, ki uživajo najnižje zaupanje, so pogosto politične stranke. V sodobnih družbah je opazen trend upadanja zaupanja v politične stranke, vendar bi bilo na tej točki potrebno opozoriti, da kljub upadanju zaupanja v stranke, tega ne smemo povezovati s strankami samimi (Bélanger in Nadeau 2005, 126). Gidengil (v Dalton in Weldon 2005, 935) poudarja, da lahko politične stranke služijo zgolj kot nekakšen simbol za frustracije in nezadovoljstvo prebivalstva s političnim sistemom v širšem smislu. Nezaupanje v politične stranke pa lahko vodi v nezadovoljstvo ne samo z obstoječimi strankami temveč tudi s

političnimi strankami nasploh in s političnimi odločitvami, ki jih politika izvaja, kar vodi do splošnega nezadovoljstva z obstoječim političnim sistemom (Bélanger in Nadeau 2005, 126).

Haughton in Deegan–Krause (2014, 62) trdita, da je za postsocialistične evropske države značilno, da so politični premiki v strankarskih sistemih izrazito pogojeni z vstopom novih političnih strank v obstoječi politični prostor na eni strani ter z izstopom starih strank na drugi. Nezaupanje in nezadovoljstvo z obstoječo politiko namreč pomembno vpliva na spremembo volilnega obnašanja volivcev. Tudi Hetherington (v Bélanger in Nadeau 2005, 127) poudarja, da politično (ne)zaupanje močno vpliva na volilno obnašanje volivcev, se pa njegov vpliv razlikuje glede na volilno izbiro, ki je na voljo. V večstrankarskih sistemih lahko manjše oziroma nove stranke označimo tudi kot sredstvo za ugotavljanje (ne)zaupanja volivcev v politiko, saj lahko usodo novih strank razumemo kot nekakšen barometer (ne)zaupanja s političnim sistemom določene države. Nove stranke naj bi usmerjale politično nezaupanje na demokratičen način, s tem ko nezadovoljnim volivcem ponudijo sebe kot neko alternativo na volitvah (Bélanger in Nadeau 2005, 127). Zelo verjetno je tudi, da bodo nezadovoljni volivci na volitvah izbrali novo stranko, katera obljublja spremembe. Nezaupanje v politiko pogosto deluje kot motivacija volivcev, da se ne odločajo več za stare, že uveljavljene stranke, temveč za alternativo – za nove stranke (Dalton in Weldon 2005, 940).

4 ANALIZA – ŠTUDIJA PRIMERA SLOVENIJE

Glede na ugotovitve teoretičnega dela naloge, dejavnike uspeha novih strank delimo na institucionalne in neinstitucionalne. Med institucionalnimi je zelo pomemben dejavnik vrsta volilnega sistema (Fink–Hafner in Krašovec 2013, 44). Uspehu novih strank je bolj naklonjen proporcionalni sistem, znotraj njega pa na uspeh novih strank vplivata še volilni prag in velikost volilne enote – k uspehu novih strank pripomoreta nižji volilni prag in večja volilna enota (Fink–Hafner in Krašovec, 46; Tavits 2008, 116).

V analitičnem delu diplomskega dela bomo zato najprej predstavili omenjene institucionalne dejavnike v Sloveniji. Zanima nas, ali so se oziroma kako so se zgoraj omenjene značilnosti institucionalnih dejavnikov spreminjale skozi čas (od prvih parlamentarnih volitev leta 1990 do zadnjih parlamentarnih volitev leta 2014) in ali so bili z morebitnimi spremembami omogočeni boljši oziroma slabši pogoji za uspeh novih strank v državi.

4.1 Institucionalni dejavniki uspeha novih političnih strank v Sloveniji

Prve demokratične volitve Republike Slovenije so bile izvedene aprila leta 1990. Na njih so volivci še vedno volili predstavnike v trodomno skupščino Socialistične Republike Slovenije. Na teh volitvah sta bila uporabljena tako proporcionalni kot tudi večinski volilni sistem (Zajc 2007, 85). "Za volitve vsakega od treh zborov republiške skupščine je bil določen drugačen volilni sistem: zbor združenega dela Skupščine se je volil po sistemu relativne večine, zbor občin po sistemu absolutne večine, družbeno politični zbor pa po (nekoliko modificiranem) proporcionalnem sistemu" (Grad in Kaučič 2003, 238).

Volilni prag v Skupščino je bil 2,5–odstoten (Zajc 2007, 86). S sprejetjem Ustave Republike Slovenije leta 1991 je bila določena nova državna ureditev, po kateri zakonodajno funkcijo države opravlja državni zbor skupaj z državnim svetom, ki ima "določena pooblastila na področju zakonodajne funkcije" (Grad 2004, 98).

Leta 1992 je bil z novo volilno zakonodajo za državnozbornske volitve uveden proporcionalni volilni sistem, z nekaterimi elementi večinskega sistema. Določenih je bilo osem volilnih enot², ki se delijo "na enajst volilnih okrajev, tako da je v vsakem volilnem okraju približno enako število prebivalcev. V vsakem volilnem okraju se glasuje za enega kandidata" (ZVDZ-

² Za volitve poslancev italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti se na območjih, kjer ti skupnosti živita, oblikujeta posebni volilni enoti (ZVDZ – UPB1 2006, 20. čl.).

UPB1 2006, 20. čl). V 88 volilnih okrajih v Sloveniji je bil torej izvoljen po en poslanec (Zajc 2007, 86). V pogledu odstotka dobljenih glasov je bil volilni prag dinamičen, saj so pri "delitvi mandatov sodelovale zgolj tiste liste, ki so dobile vsaj 3 mandate od 88 "(Krašovec 2007, 159). Omenjeni volilni sistem je bil uporabljen tudi na državnozborskih volitvah leta 1996. Leta 2000 je bil s spremembo ustave uveden 4–odstotni volilni prag (Grad in Kaučič 2003, 239). Takšen sistem se je ohranil do volitev leta 2014.

Tabela 4.1: Pregled sprememb institucionalnih dejavnikov v Sloveniji od leta 1990–2014

Leto volitev	Volilni sistem	Velikost volilne enote	Volilni prag	Strankarski sistem
1990	proporcionalni in večinski	/	2,5%	večstrankarski
1992	proporcionalni z elementi večinskega	11	dinamičen (cca 3,3%)	večstrankarski
1996	proporcionalni z elementi večinskega	11	dinamičen (cca 3,3%)	večstrankarski
2000	proporcionalni z elementi večinskega	11	4%	večstrankarski
2004	proporcionalni z elementi večinskega	11	4%	večstrankarski
2008	proporcionalni z elementi večinskega	11	4%	večstrankarski
2011	proporcionalni z elementi večinskega	11	4%	večstrankarski
2014	proporcionalni z elementi večinskega	11	4%	večstrankarski

Vir: Grad in Kaučič (2003, 239); Grad (2004, 98); Zajc (2007, 87).

Kot je razvidno iz Tabele 4.1 v Sloveniji od leta 1990 do leta 2014 ni prišlo do večjih sprememb izbranih institucionalnih dejavnikov. Na vseh državnozborskih volitvah je bil uporabljen proporcionalni volilni sistem z elementi večinskega, prav tako je skozi vsa leta analize nespremenjena ostala velikost volilnih enot. Edina sprememba, ki pa ni bila korenita, je bila pri višini volilnega pragu. Glede na ugotovitve pregleda institucionalnih dejavnikov lahko sklepamo, da institucionalni dejavniki niso vplivali na volilni uspeh novih strank, saj se v proučevanem obdobju niso (korenito) spremenili.

4.2 Nezaupanje v politične stranke in državni zbor v Sloveniji

Slovenski Zakon o političnih strankah te definira kot "zduženje državljanek in državljanov, ki uresničujejo svoje politične cilje, sprejete v programu stranke, z demokratičnim oblikovanjem politične volje državljanek in državljanov in s predlaganjem kandidatk oziroma kandidatov na volitvah v državni zbor, za predsednico oziroma predsednika republike ter v organe lokalnih skupnosti" (ZPolS – UPB1 2005, 1. čl.).

V Sloveniji lahko že od same osamosvojitve zaznamo relativno močno negativno naravnost in nezaupanje volivcev v politične stranke in politiko nasploh. Ta negativizem in hkrati nezaupanje v stranke posledično privede do nezaupanja volivcev v državni zbor in je prisoten tudi s strani politike. To se izraža že v sami Ustavi Republike Slovenije, ki prepoveduje članstvo v strankah "poklicnim pripadnikom obrambnih sil in policije. Slovenska ustava dosledno upošteva svojo liberalno, protistrankarsko naravo, tudi v členu, ki določa, da so poslanci predstavniki ljudstva in *niso vezani na kakršna koli navodila*" (Haček in Kukovič 2011, 379). Brezovšek (2008, 79) poudarja, da tudi prisotnost Državnega sveta Republike Slovenije kaže na nezaupanje v politične stranke in v državni zbor, saj naj bi bil državni svet *".../ korektiv splošnega predstavnštva in naj bi izrazil družbeno strukturo, ki v splošnem predstavnštvu ni upoštevana /.../"*, hkrati pa opravlja tudi vlogo nadzornika nad delom državnega zbora (Brezovšek 2008, 79). Lukšič (2004, 28) delovanje državnega sveta označi kot mehanizem, ki naj bi preprečil, da "si politične stranke ne bodo polastile celokupne slovenske politike" (Lukšič 2004, 28).

V začetku 90. let prejšnjega stoletja je bilo glede na izsledke javnomnenjskih raziskav opaziti močno podporo pluralizaciji političnega prostora v Sloveniji, vendar pa se je po vzpostavitvi večstrankarskega sistema v državi zaupanje v politične stranke in tudi v državni zbor začelo zmanjševati (Haček in Kukovič 2011, 379). V Sloveniji lahko negativno vrednotenje

političnih strank in nezaupanje volivcev v politične stranke in nadalje tudi v državni zbor povežemo tudi z začetki parlamentarizma v državi, saj "državljeni po dolgih letih enostrankarskega sistema niso bili pripravljene na parlamentarne razprave, ki so javno predstavile družbena nasprotja. Žal se ta nasprotja niso interpretirala v duhu demokratičnega soočenja mnenj, temveč kot prepiri in tako se je o parlamentu postopno izoblikovalo mnenje kot o nepotrebnosti instituciji, o političnih strankah pa kot o generatorjih preprirov" (Haček in Kukovič 2011, 380).

4.3 Metodološki uvod v analizo

V nadaljevanju se bomo osredotočili na slovenske državnozborske volitve od leta 1992 do 2014 in na uspeh novih strank na njih. Analizirali bomo gibanje deleža nezaupanja v politične stranke in državni zbor v letu pred posameznimi parlamentarnimi volitvami ter morebiten vpliv teh gibanj na uspeh novih političnih strank. Kot *uspeh nove stranke* bomo razumeli njen vstop v predstavniško telo.

Glede na definicijo političnega (ne)zaupanja, ki sta jo podala Zmerli in Newton (v Zmerli in Hooghe 2011, 69), lahko (ne)zaupanje v politiko razumemo kot (ne)zaupanje volivcev v določene politične akterje (politike) na eni strani in kot (ne)zaupanje v osrednje politične institucije (vlada, parlament, politične stranke, pravni sistem idr.) na drugi strani.

V naši analizi bomo *nezaupanje v politiko* razumeli kot nezaupanje v politične institucije, pri čemer se bomo osredotočili zgolj na nezaupanje slovenskih volivcev v politične stranke in državni zbor.

Podatke o nezaupanju volivcev v politične stranke in državni zbor bomo črpali iz obstoječih javnomnenjskih raziskav Slovensko javno mnenje. Raziskava Slovensko javno mnenje v analiziranih letih vsebuje dve vrsti vprašanj o (ne)zaupanju slovenskih volivcev v politične stranke in v državni zbor:

1. V letih 1991, 1995, 1999, 2003 in 2006³ je bilo v raziskavi uporabljeno vprašanje "*Ljudje morajo nekemu zaupati in imeti občutek, da se lahko zanesejo nase in na*

³ Raziskava Slovensko javno mnenje v letu 2007 ni vključila vprašanja o zaupanju v politične stranke, temveč zgolj vprašanje o zaupanju v državni zbor, zato bomo za ugotavljanje nezaupanja v letu pred volitvami 2008 uporabili podatke o nezaupanju v politične stranke in državni zbor iz leta 2006 (Toš 2009, 328).

druge. V kolikšni meri lahko vi zaupate naslednjim: [...]političnim strankam; državnemu zboru?", na katerega so se anketiranci lahko opredelili z "v celoti, precej, malo, nič, ne vem" (Toš 1999c, 99; Toš 1999c, 483; Toš 2004, 164; Toš 2004, 562; Toš 2009, 297).

2. Na drugi strani pa je bila v letih 2010 in 2013 postavljena trditev: "Prosim, da s pomočjo lestvice od 0–10 ocenite, koliko vi osebno zaupate vsaki od naslednjih ustanov. 0 pomeni, da ustanovi sploh ne zaupate, 10 pa, da ji povsem zaupate: [...] državnemu zboru, političnim strankam" (Toš 2012, 53; Toš 2013, 49).

Za namene naše raziskave bomo podatke iz druge vrste vprašanj o (ne)zaupanju volivcev rekodirali v štiri skupine odgovorov, za katere bomo uporabili kategorije odgovorov iz prve vrste vprašanj: "v celoti, precej, malo in nič". Odgovore pridobljene s pomočjo lestvice od 0–10 bomo rekodirali v izbrane skupine na naslednji način:

- nič (oziroma nezaupanje)... seštevek odgovorov 0, 1 in 2;
- malo...seštevek odgovorov 3, 4 in 5;
- precej... seštevek odgovorov 6 in 7;
- v celoti...seštevek odgovorov 8, 9 in 10.

Kot izraženo *nezaupanje* bomo razumeli delež anketirancev, ki so v anketi na vprašanje "Ljudje morajo nekemu zaupati in imeti občutek, da se lahko zanesejo nase in na druge. V kolikšni meri lahko vi zaupate naslednjim: [...]političnim strankam, državnemu zboru?" odgovorili z "nič" oziroma, ki so se na trditev "Prosim, da s pomočjo lestvice od 0–10 ocenite, koliko vi osebno zaupate vsaki od naslednjih ustanov. 0 pomeni, da ustanovi sploh ne zaupate, 10 pa, da ji povsem zaupate: [...] državnemu zboru, političnim strankam", opredelili z 0, 1 ali 2 (Toš 1999c; Toš 2004; Toš 2009; Toš 2012 in Toš 2013).

Kot *novo stranko* bomo v analizi razumeli politično stranko, nastalo z odcepitvijo od stare stranke, ali popolnoma novo stranko, nastalo brez kakršne koli pomoči starih strank (Tavits 2008, 115). To pomeni, da združitve starih političnih strank ne bomo razumeli kot novo stranko. Pri tem podrobnega nastanka novih strank ne bomo proučevali, saj to ni primarni cilj naše analize.

Kot *staro stranko* bomo za namene analize razumeli politično stranko, ki je v predstavniško telo vstopila že na predhodnih volitvah.

Za vsake volitve nas bo tako zanimal delež nezaupanja v politične stranke in državni zbor v letu pred volitvami ter število novih strank, ki je na volitvah vstopilo v predstavniško telo (uspeh nove stranke). Za potrditev naše hipoteze moramo dokazati, da je v letu največjega nezaupanja volivcev v politične stranke in državni zbor v predstavniško telo vstopilo največ novih strank, v letu z najnižjim nezaupanjem volivcev v izbrani politični instituciji pa najmanj novih političnih strank.

Kljub temu, da so bile prve večstrankarske demokratične volitve v Sloveniji izvedene že leta 1990 pa te ne bodo vključene v analizo, saj so volivci omenjenega leta volili predstavnike v trodomno Skupščino Republike Slovenije. V nadaljevanju bomo za namene analize diplomskega dela kot prve volitve upoštevali parlamentarne volitve leta 1992.

Ustava Republike Slovenije določa, da se v državni zbor na vsakih volitvah izvoli 90 poslancev, med njimi tudi dva predstavnika narodnih skupnosti (madžarske in italijanske) (Ustava Republike Slovenije, 80. čl.). Skladno z omenjeno določbo Ustave v analizi razumemo, da poleg političnih strank na vsakih volitvah v predstavniško telo vstopita tudi predstavnika narodnih manjšin, česar pri vsakih posameznih volitvah ne bomo poudarjali.

V letu 1991 je bilo v raziskavi Slovensko javno mnenje uporabljeno vprašanje o zaupanju v Skupščino Republike Slovenije (Toš 1999c, 99). Slovensko predstavniško telo se je namreč iz Skupščine Republike Slovenije preimenovalo v Državni zbor Republike Slovenije 23. decembra 1992, tj. po državnozborskih volitvah leta 1992 (Državni zbor Republike Slovenije 2012).

4.4 Stopnja (ne)zaupanja v politične stranke in državni zbor in uspeh novih strank v Sloveniji v letih 1991–2014

4.4.1 Slovenske parlamentarne volitve 1992

Leto dni pred parlamentarnimi volitvami leta 1992 je po rezultatih javnomnenjske raziskave Slovensko javno mnenje političnim strankam v celoti zaupal poldrugi odstotek anketirancev. Precej zaupanja v politične stranke je izrazilo slabih 10 odstotkov, malo zaupanja v stranke pa 52,7 odstotka anketiranih. **Nezaupanje v politične stranke leta 1991 je bilo 25,4–odstotno.** Istega leta je slovenski skupščini zaupanje v celoti izrazilo 4,1 odstotka anketirancev, precej zaupanja 29,5 odstotkov, malo zaupanja v skupščino pa je izrazilo dobrih 45 odstotkov

vprašanih. **Nezaupanje v Skupščino Republike Slovenije leta 1991 je bilo 9,2–odstotno** (Toš 1999c, 99).

Na državnozborskih volitvah leta 1992 je v predstavniško telo vstopilo osem političnih strank: Liberalno demokratska stranka (LDS), Slovenski krščanski demokrati (SKD), Združena lista (ZL), Slovenska nacionalna stranka (SNS), Slovenska ljudska stranka (SLS), Demokratska stranka (DS), Zeleni Slovenije (ZS) in Socialdemokratska stranka Slovenije (SDSS) (Državna volilna komisija 1992).

Parlamentarne volitve leta 1992 v nalogi predstavljajo izhodišče analize, zato omenjenih strank ne pojmuje kot novih. Te stranke bomo v nadaljevanju razumeli kot stare, saj bodo za analizo naslednjih volitev (leta 1996) služile kot stranke, ki so prag za vstop v državni zbor dosegle na predhodnih volitvah.

Tabela 4.2: Nezaupanje v politične stranke in slovensko skupščino leta 1991 ter število novih strank leta 1992

Nezaupanje v politične stranke (leta 1991)	Nezaupanje v republiško skupščino (Državni zbor) (leta 1991)	Število novih političnih strank (leta 1992)
25,4 %	9,2 %	/

Vir: Državna volilna komisija (1992); Toš (1999c).

4.4.2 Slovenske parlamentarne volitve 1996

Druge parlamentarne volitve v Sloveniji so potekale novembra 1996. V letu pred volitvami je zaupanje v politične stranke v celoti izrazil slab odstotek anketirancev, precej zaupanja v stranke pa 3,6 odstotka. Malo zaupanja v politične stranke je izkazalo 34,2 odstotka vprašanih. **Nezaupanje v politične stranke leta 1995 je bilo 56–odstotno**, kar je enkrat več kot leta 1991 (Toš 1999c, 483).

Državnemu zboru je istega leta v celoti zaupal odstotek vprašanih, precej mu je zaupalo dobrih 9 odstotkov, malo zaupanja v državni zbor pa je izrazilo 45, 6 odstotka. **Nezaupanje v državni zbor leta 1995 je bilo 38,7–odstotno** (Toš 1999c, 483).

Na parlamentarnih volitvah leta 1996 je v slovenski parlament vstopilo sedem političnih strank: Liberalna demokracija Slovenije (LDS), Slovenska ljudska stranka (SLS), Socialdemokratska stranka Slovenije (SDS), Slovenski krščanski demokrati (SKD), Združena lista socialnih demokratov (ZLSD), Demokratična stranka upokoјencev Slovenije (DeSUS) in Slovenska nacionalna stranka (SNS) (Državna volilna komisija 1996).

DeSUS "je leta 1992 na skupni listi z Združeno listo socialnih demokratov dobila eno poslansko mesto, v državni zbor pa je bila s petimi poslanci samostojno prvič izvoljena štiri leta kasneje, torej leta 1996" (rtvslo.si 2016). Stranke DeSUS zaradi tega ne pojmuјemo kot nove stranke. Stranka je namreč v predstavniško telo vstopila že v predhodnem mandatu (leta 1992) na skupni listi oziroma v volilni koaliciji več strank, kljub temu, da je bila samostojno izvoljena šele leta 1996. V tem primeru skladno z našo definicijo pojmovanja novih strank ne gre ne za odcepitev od stare stranke, ne za popolnoma novo stranko, temveč zgolj za stranko, ki je kandidirala na predhodnih parlamentarnih volitvah in bila tudi prisotna v predstavniškem telesu, tj. za staro stranko.

Leta 1993 so "članice koalicije Združene liste (Socialdemokratska prenova Slovenije, Delavska stranka, Socialdemokratska unija ter dve močni skupini iz Socialistične stranke Slovenije in DeSUS) na združitvenem kongresu ustanovile Združeno listo socialnih demokratov (ZLSD)" (Delo.si 2009). Skladno z definicijo nove politične stranke gre v tem primeru za združitev starih strank, zato tudi ZLSD ne pojmuјemo kot nove stranke.

Podobno je tudi Liberalna demokracija Slovenije leta 1994 nastala kot združitev "Liberalno-demokratske stranke, Demokratske stranke, Socialistične stranke Slovenije in Zelenih – ekološko socialne stranke" (delo.si 2006). Tako tudi v primeru nastanka LDS govorimo o združitvi starih strank, zaradi česar te stranke skladno z našo definicijo ne razumemo kot nove.

Med strankami, ki so v predstavniško telo vstopile na volitvah leta 1996, tako skladno z našo definicijo nove stranke o tej ne moremo govoriti.

Tabela 4.3: Nezaupanje v politične stranke in državni zbor leta 1995 ter število novih strank leta 1996

Nezaupanje v politične	Nezaupanje v državni	Število novih političnih
------------------------	----------------------	--------------------------

stranke (leta 1995)	zbor (leta 1995)	strank (leta 1996)
56,0 %	38,7%	0

Vir: Državna volilna komisija (1996); Toš (1999c).

4.4.3 Slovenske parlamentarne volitve 2000

V letu pred tretjimi parlamentarnimi volitvami v Sloveniji je političnim strankam v celoti zaupalo pol odstotka anketirancev, precej 5,5 odstotka, malo zaupanja v politične stranke pa je izrazilo 45,6 odstotka vprašanih. **Nezaupanje v politične stranke leta 1999 je bilo 43,9–odstotno** (Toš 2004, 164).

Istega leta je državnemu zboru v celoti zaupal odstotek anketirancev, precej zaupanja je izrazilo 10,7 odstotka, malo zaupanja v omenjeno institucijo pa 47,7 odstotka anketirancev. **Nezaupanje v državni zbor leta 1999 je bilo 34,4–odstotno** (Toš 2004, 164).

Na državnozborskih volitvah leta 2000 je prag za vstop v parlament doseglo osem političnih strank: Liberalna demokracija Slovenije (LDS), Socialdemokratska stranka (SDS)⁴, Združena lista socialnih demokratov (ZLSD), Slovenska ljudska stranka in Stranka krščanskih demokratov (SLS + SKD), Nova Slovenija – Krščanska ljudska stranka (NSi), Demokratična stranka upokojujencev Slovenije (DeSUS), Slovenska nacionalna stranka (SNS) in Stranka mladih Slovenije (SMS) (Državna volilna komisija 2000).

V primeru SMS in NSi govorimo o novih političnih strankah. SMS je bila ustanovljena julija 2000 in je na oktobrskih parlamentarnih volitvah istega leta s 4,34% podpore volivcev dosegla prag za vstop v državni zbor (Državna volilna komisija 2000; Slovenska tiskovna agencija 2000). Stranko skladno z našo definicijo razumemo kot novo politično stranko.

Na drugi strani pa je NSi nastala kot odcepitev od obstoječe stranke, Slovenske ljudske stranke (SLS). SLS se je aprila leta 2000 združila s stranko SKD (SLS + SKD). Iz omenjene združene stranke se je nato del politikov odločil izstopiti in oblikovati novo politično stranko, ki je začela delovati pod imenom Nova Slovenija – Krščanska ljudska stranka (NSi) (Nova Slovenija – Krščanski demokrati 2016; Slovenska ljudska stranka 2013). To stranko lahko na podlagi naše definicije nove stranke smatramo kot novo politično stranko, nastalo z odcepitvijo od stare stranke. V primeru SLS + SKD pa gre za združitev dveh starih strank, kar

⁴ Od marca leta 2003 dalje Slovenska demokratska stranka (Državni zbor Republike Slovenije 2016).

skladno z našo definicijo nove stranke ni nova stranka. Omenjeno združenje strank se je kasneje preimenovalo v Slovensko ljudsko stranko (SLS) (Slovenska ljudska stranka 2013).

Tako lahko vidimo, da sta na parlamentarnih volitvah leta 2000 v predstavniško telo vstopili dve novi politični stranki.

Tabela 4.4: Nezaupanje v politične stranke in državni zbor leta 1999 ter število novih strank leta 2000

Nezaupanje v politične stranke (leta 1999)	Nezaupanje v državni zbor (leta 1999)	Število novih političnih strank (leta 2000)
43,9 %	34,4 %	2

Vir: Državna volilna komisija (2000); Toš (2004, 164).

4.4.4 Slovenske parlamentarne volitve 2004

Oktobra leta 2004 so potekale četrte parlamentarne volitve v Republiki Sloveniji. Leto dni pred volitvami je po rezultatih javnomnenjske raziskave Slovensko javno mnenje zaupanje v politične stranke v celoti izrazil slab odstotek anketirancev, precej zaupanja je izrazilo 9,2 odstotka anketirancev, malo zaupanja v politične stranke pa je izrazilo 53,3 odstotka vprašanih. **Nezaupanje v politične stranke je leta 2003 izrazilo 34,2 odstotka anketirancev** (Toš 2009, 52).

V letu 2003 je zaupanje državnemu zboru v celoti izrazilo 1,4 odstotka anketirancev, precej zaupanja 21,3 odstotka, malo zaupanja pa 53,9 odstotka anketirancev. **Nezaupanje v državni zbor leta 2003 je bilo 20,5–odstotno** (Toš 2009, 52).

Volilni prag za vstop v predstavniško telo je leta 2004 prestopilo sedem političnih: Slovenska demokratska stranka (SDS), Liberalna demokracija Slovenije (LDS), Združena lista socialnih demokratov (ZLSD)⁵, Nova Slovenija – Krščanska ljudska stranka (NSi), Slovenska ljudska stranka (SLS), Slovenska nacionalna stranka (SNS) in Demokratična stranka upokojencev Slovenije (DeSUS) (Državna volilna komisija 2004).

Upošteva našo definicijo nove stranke, leta 2004 o novi politični stranki v državnem zboru ne moremo govoriti.

⁵ Od leta 2005 dalje Socialni demokrati (Socialni demokrati 2016).

Tabela 4.5: Nezaupanje v politične stranke in državni zbor leta 2003 ter število novih strank leta 2004

Nezaupanje v politične stranke (leta 2003)	Nezaupanje v državni zbor (leta 2003)	Število novih političnih strank (leta 2004)
34,2 %	20,5 %	0

Vir: Državna volilna komisija (2004); Toš (2009).

4.4.5 Slovenske parlamentarne volitve 2008⁶

Konec leta 2006 je političnim strankam v celoti zaupalo 0,3 odstotka anketirancev, precej zaupanja v stranke je izrazilo 7,2 odstotka vprašanih, malo zaupanja pa slabih 60 odstotkov. **Nezaupanje v politične stranke leta 2006 je bilo 37,7 odstotno** (Toš 2009, 297).

Istega leta je malo zaupanja v državni zbor izrazilo dobrih 50 odstotkov anketirancev, precej zaupanja 16,1 odstotka, v celoti pa je Državnemu zboru zaupalo 0,7 odstotka anketiranih. **Nezaupanje v državni zbor leta 2006 je bilo 26,6–odstotno** (Toš 2009, 297).

Na parlamentarnih volitvah septembra 2008 je 4–odstotni volilni prag doseglo sedem političnih strank: Socialni demokrati (SD), Slovenska demokratska stranka (SDS), ZARES – Nova politika (ZARES), Demokratična stranka upokojencev Slovenije (DeSUS), Slovenska nacionalna stranka (SNS), Slovenska ljudska stranka in Stranka mladih (SLS + SMS) ter Liberalna demokracija Slovenije (LDS) (Državna volilna komisija 2008).

Pred volitvami leta 2008 sta se SLS in SMS povezali v predvolilno koalicijo in na državnozbornih volitvah kandidirali na skupni listi SLS + SMS (Slovenska ljudska stranka 2008). Glede na našo definicijo nove stranke omenjene predvolilne koalicije strank ne pojmuje kot novo stranko.

⁶ Raziskava Slovensko javno mnenje v letu 2007 ni vključila vprašanja o zaupanju v politične stranke, zato se za ugotavljanje (ne)zaupanja v politične stranke in državni zbor v letu dni pred parlamentarnimi volitvami 2008 sklicujemo na rezultate ankete Slovensko javno mnenje iz leta 2006 (oktober/november 2006) (Toš 2009, 297).

Na drugi strani pa je stranka Zares – Nova politika nastala kot "rezultat izstopa šestih poslancev iz Liberalne demokracije Slovenije" (rtvslo.si 2016). Stranka je (vsaj v enem delu) nastala kot odcepitev od obstoječe stranke, zaradi česar jo lahko uvrstimo med nove stranke.

Tako je na volitvah leta 2008 v predstavniško telo vstopila ena nova politična stranka.

Tabela 4.6: Nezaupanje v politične stranke in državni zbor leta 2006 ter število novih strank leta 2008

Nezaupanje v politične stranke (leta 2006)	Nezaupanje v državni zbor (leta 2006)	Število novih političnih strank (leta 2008)
37,7 %	26,6 %	1

Vir: Državna volilna komisija (2008); Toš (2009).

4.4.6 Slovenske parlamentarne volitve 2011 – prve predčasne volitve

Konec leta 2011 je v Sloveniji prvič prišlo do predčasnih parlamentarnih volitev. **Nezaupanje v politične stranke v letu 2010 je bilo 57,2–odstotno.** Omenjenega leta je političnim strankam malo zaupanja izrazilo 34,1 odstotka anketirancev, precej jim je zaupalo 4,2 odstotka, v celoti pa je zaupanje v politične stranke izrazil odstotek vprašanih (Toš 2012, 89).

Nezaupanje državnemu zboru je v letu 2010 izrazilo 42,6 odstotka anketirancev. Malo zaupanja v državni zbor je izrazilo 40,3 odstotka vprašanih, precej zaupanja v omenjeno institucijo je izkazalo 9,4 odstotka anketirancev, zaupanje v celoti pa je državnemu zboru izrazilo 3,2 odstotka anketirancev (Toš 2012, 89).

Na predčasnih volitvah leta 2011 je v državni zbor je vstopilo sedem političnih strank: Lista Zorana Jankovića – Pozitivna Slovenija (LZJ – PS), Slovenska demokratska stranka (SDS), Socialni demokrati (SD), Državljska lista Gregorja Viranta (DLGV), Demokratična stranka upokojujencev Slovenije (DeSUS), Slovenska ljudska stranka (SLS) in Nova Slovenija – Krščanska ljudska stranka (NSi) (Državna volilna komisija 2011).

Pozitivna Slovenija Zorana Jankovića je bila ustanovljena oktobra leta 2011 in je na predčasnih volitvah decembra 2011 dosegla največji delež glasov volivcev (Pozitivna Slovenija 2016). Tudi Državljska lista Gregorja Viranta je bila ustanovljena leta 2011 in na predčasnih volitvah dosegla prag za vstop v parlament (Državljska lista 2016). Upoštevajoč

našo definicijo nove stranke, LZJ – PS in DLGV razumemo kot novi stranki. Leta 2011 sta tako v predstavniško telo vstopili dve novi politični stranki.

Tabela 4.7: Nezaupanje v politične stranke in državni zbor leta 2010 ter število novih strank leta 2011

Nezaupanje v politične stranke (leta 2010)	Nezaupanje v državni zbor (leta 2010)	Število novih političnih strank (leta 2011)
57,2 %	42,6 %	2

Vir: Državna volilna komisija (2011); Toš (2012, 89).

4.4.7 Slovenske parlamentarne volitve 2014 – druge predčasne volitve

Prav tako kot leta 2011 je tudi leta 2014 prišlo do predčasnih volitev v državni zbor. **Nezaupanje v politične stranke v letu 2013 je bilo je bilo 57,3 odstotno**, kar je najvišji delež nezaupanja v politične stranke v proučevanem obdobju. Zaupanje v politične stranke v celoti je leta 2013 izrazil odstotek anketirancev, precej zaupanja je izrazilo 3,4 odstotka vprašanih, malo zaupanja v politične stranke pa 35,4 odstotka anketirancev (Toš 2013, 49).

Tudi nezaupanje v državni zbor je bilo v letu 2013 najvišje, **nezaupanje v državni zbor je izrazilo 51,1 odstotka anketirancev**. Malo zaupanja v državni zbor je izrazilo slabih 37 odstotkov anketirancev, precej zaupanja v državni zbor 6,1 odstotka vprašanih, državnemu zboru pa je leta 2013 v celoti zaupalo 1,6 odstotka anketirancev (Toš 2013, 49).

Na predčasnih volitvah leta 2014 je v parlament vstopilo sedem političnih strank: Stranka Mira Cerarja (SMC), Slovenska demokratska stranka (SDS), Demokratična stranka upokojencev Slovenije (DeSUS), Socialni demokrati (SD), Združena levica (ZL), Nova Slovenija – krščanski demokrati (NSi) in Zavezništvo Alenke Bratušek (ZaAB) (Državna volilna komisija 2014).

Med parlamentarnimi strankami sedmega sklica državnega zbora lahko upoštevaje našo definicijo novih strank identificiramo tri nove stranke: Stranko Mira Cerarja (SMC), Združeno levico (ZL) in Zavezništvo Alenke Bratušek (ZaAB).

SMC je nastala 2. junija 2014 in na predčasnih volitvah postala zmagovalka volitev (rtvslo.si 2016). Skladno z našo definicijo nove politične stranke tako SMC smatramo kot novo stranko.

Na drugi strani je stranka ZaAB nastala leta 2014 z odcepitvijo od bivše parlamentarne stranke Pozitivne Slovenije (prej Liste Zorana Jankovića), zaradi česar jo pojmuje kot novo stranko, nastalo z odcepitvijo od obstoječe stranke (rtvslo.si 2016).

V primeru Združene levice pa govorimo o koaliciji treh strank: Demokratične stranke dela (DSD), Iniciative za demokratični socializem (IDS) in Stranke za trajnostni razvoj Slovenije (TRS) (Združena levica 2016). Demokratična stranka dela je bila ustanovljena leta 2010, Stranka za trajnostni razvoj Slovenije leta 2011, Iniciativa za demokratični socializem pa leta 2013. Marca 2014 je DSD s strankama IDS ter TRS ustanovila Koalicijo Združena levica (Združena levica 2016). Med njimi sta DSD in TRS samostojno nastopili na predčasnih parlamentarnih volitvah leta 2011, vendar omenjenega leta nista vstopili v predstavniško telo (Državna volilna komisija 2011). Kljub temu da omenjena koalicija strank vsebuje dve, po naši definiciji, stari stranki, pa je stranka IDS po naši definiciji nova stranka, saj je na parlamentarnih volitvah leta 2014 prvič kandidirala. Na podlagi ugotovljenega koalicijo ZL pojmuje kot novo stranko.

Tako kot na volitvah leta 2011 je tudi na volitvah leta 2014 nova stranka (SMC) dosegla najboljši volilni rezultat. Stranka je s 34,49 odstotka glasov v predstavniškem telesu dobila 36 poslanskih sedežev, kar je do sedaj tudi najboljši rezultat politične stranke na slovenskih parlamentarnih volitvah (Državna volilna komisija 2014).

Tabela 4.8: Nezaupanje v politične stranke in državni zbor leta 2013 ter število novih strank leta 2014

Nezaupanje v politične stranke (leta 2013)	Nezaupanje v državni zbor (leta 2013)	Število novih političnih strank (leta 2014)
57,3 %	51,1 %	3

Vir: Državna volilna komisija (2014); Toš (2013, 49).

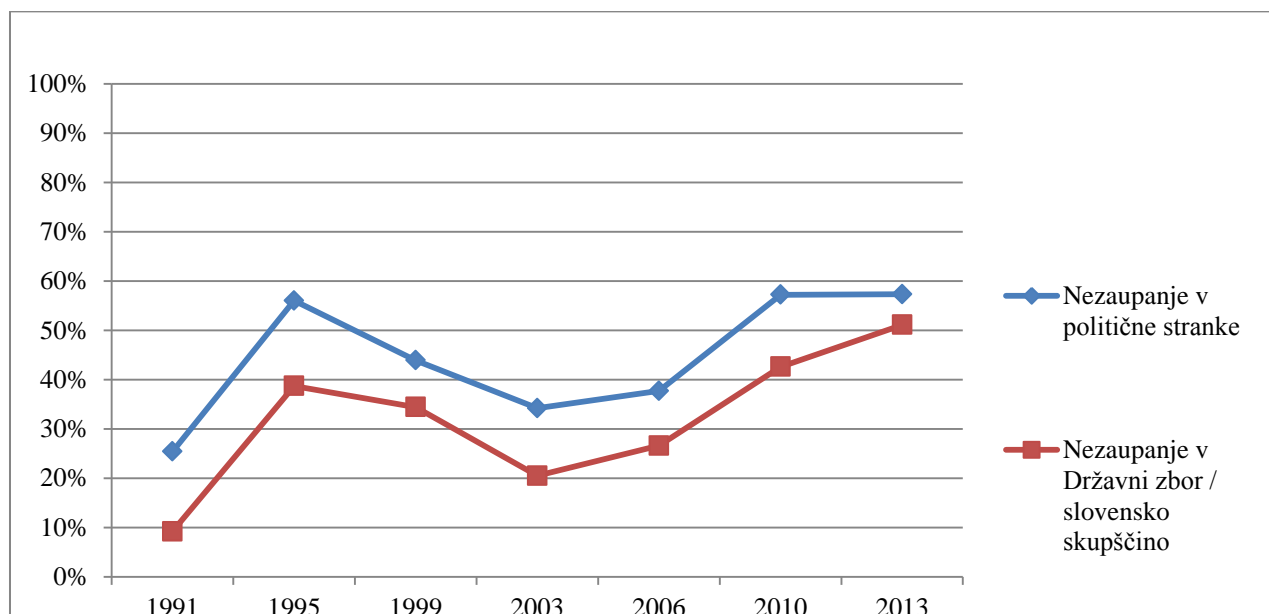
4.5 Vpliv nezaupanja v politične stranke in državni zbor na uspeh novih strank

Kot je razvidno iz Grafa 4.1 v Sloveniji od leta 1991 (leto pred prvimi parlamentarnimi volitvami) do leta 2013 (leto pred zadnjimi parlamentarnimi volitvami) opazimo enako tendenco gibanja stopenj nezaupanja volivcev tako v politične stranke kot tudi v državni zbor.

Najvišje nezaupanje v proučevani instituciji je bilo v letih:

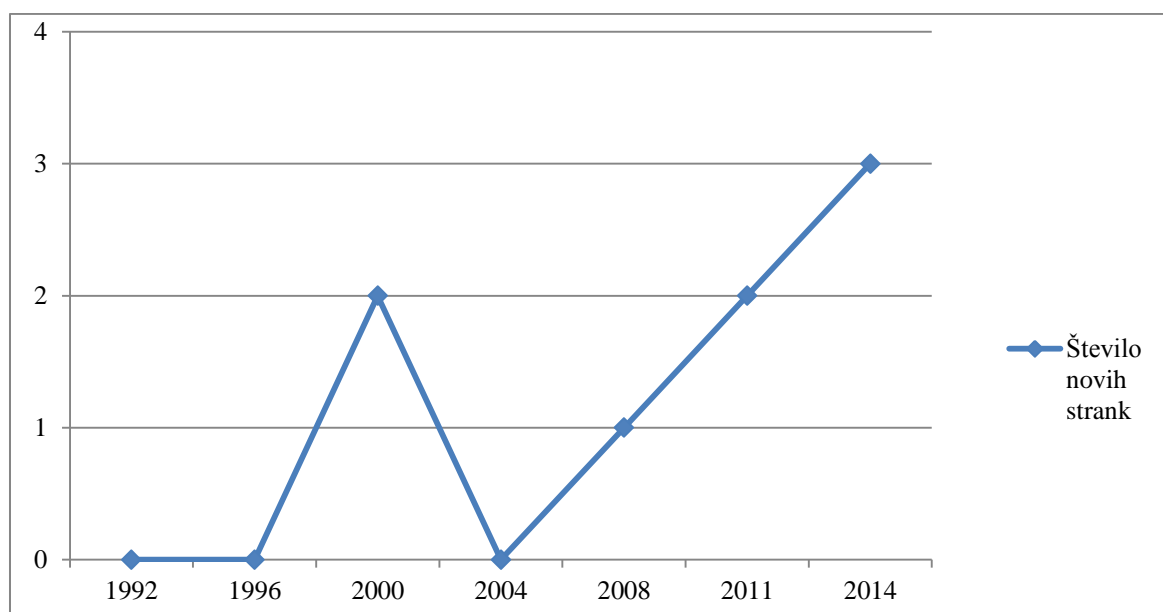
- 2013,
- 2010,
- 1995 .

Graf 4.1: Pregled gibanja stopenj nezaupanja oziroma nič zaupanja v politične stranke in državni zbor v izbranih letih v obdobju 1991–2013

Vir: Toš (1999); Toš (2004); Toš (2009); Toš (2012) in Toš (2013).

Graf 4.2: Pregled števila novih strank na slovenskih parlamentarnih volitvah 1992 – 2014

Vir: Državna volilna komisija (1992); Državna volilna komisija (1996); Državna volilna komisija (2000); Državna volilna komisija (2004); Državna volilna komisija (2008); Državna volilna komisija (2011) in Državna volilna komisija (2014).

Naša analiza je razkrila, da je bilo največ novih političnih strank uspešnih, tj. jih je vstopilo v državni zbor, na volitvah leta 2014, sledijo volitve leta 2011.

Ko primerjamo leta 2013, 2010 in 1995, ko je bila zabeležena skoraj enaka stopnja nezaupanja v politične stranke v letu pred volitvami, vidimo, da je razlika v številu novih političnih strank velika. Leta 2014 so v državni zbor vstopile tri nove stranke, leta 2011 dve, leta 1996 pa nobena.

Opozoriti je potrebno tudi na volitve leta 2000, ko sta na parlamentarnih volitvah prag za vstop v parlament tako kot leta 2011 dosegli dve novi stranki, čeprav je bilo leta 1999 nezaupanje tako v politične stranke kot tudi v državni zbor bistveno nižje kot v letu 2010. Sta pa bili novi politični stranki na volitvah 2011 v pogledu pridobljene volilne podpore bistveno uspešnejši kot dve novi stranki na volitvah leta 2000. Leta 2000 sta obe novi stranki skupaj dobili 13 odstotkov glasov, leta 2011 pa obe novi stranki slabih 37 odstotkov glasov, ob tem pa je bila ena izmed novih strank tudi zmagovalka volitev.

Tabela 4.9 nam razkriva, da je bilo največje nezaupanje tako v politične stranke kot tudi v državni zbor leta 2013, zato nas skladno z našo hipotezo uspeh novih strank (3 nove stranke, ki so skupaj dobile 44,8 odstoten volilni uspeh, ena pa je celo zmagala) na volitvah leta 2014 ne preseneča. Na drugi strani pa je leta 2003 opaziti najnižje nezaupanje tako v politične stranke kot tudi v državni zbor. Na volitvah leta 2004 v parlament ni vstopila nobena nova politična stranka.

Tabela 4.9: Pregled stopenj nezaupanja v politične stranke in državni zbor ter število novih strank v slovenskem parlamentu od leta 1992 – 2014

Leto volitev	Nezaupanje v politične stranke v letu pred volitvami (v %)	Nezaupanje v državni zbor v letu pred volitvami (v %)	Število novih strank
1992	25,4 %	9,2 %	/
1996	56 %	38,7 %	0
2000	43,9 %	34,4 %	2
2004	34,2 %	25,5 %	0
2008	37,7 %	22,5 %	1
2011	57,2 %	42,6 %	2
2014	57,3 %	51,1 %	3

Vir: Državna volilna komisija (1992); Državna volilna komisija (1996); Državna volilna komisija (2000); Državna volilna komisija (2004); Državna volilna komisija (2008); Državna volilna komisija (2011) in Državna volilna komisija (2014); Toš (1999); Toš (2004); Toš (2009); Toš (2012); Toš (2013).

Predstavljeni podatki, pridobljeni s pomočjo izvedene analize, v veliki meri potrjujejo našo predpostavko, da obstaja povezava med stopnjami nezaupanja volivcev v politiko in uspehom novih političnih strank. Vendar pa ne moremo trditi, da so na slovenskih parlamentarnih volitvah nove stranke uspele zgolj zaradi večjega nezaupanja volivcev v politiko. Tako sta na volitvah leta 2000 v državni zbor vstopili dve novi politični stranki, čeprav se v letu pred volitvami izkazuje relativno nizka stopnja nezaupanja volivcev v politične stranke. Podobno je tudi leta 2008 v predstavniško telo vstopila ena nova stranka ob dokaj nizkem nezaupanju v izbrani instituciji v letu pred volitvami. Po drugi strani pa leta 1996 v državni zbor ni vstopila

nobena nova politična stranka, čeprav je bilo leta 1995 nezaupanje v politične stranke in Državni zbor skoraj največje.

5 SKLEP

Namen diplomskega dela je bil pojasniti dejavnike uspeha novih političnih strank in ugotoviti povezavo med nezaupanjem volivcev v politične stranke in državni zbor ter uspehom novih političnih strank na primeru Slovenije. Skozi teoretični del naloge smo predstavili ključne ugotovitve različnih avtorjev o dejavnikih uspeha novih političnih strank. Kot smo videli pri tovrstnih analizah, težava nastane že pri poskusih opredelitve nove stranke. Nekateri avtorji novo politično stranko definirajo zelo preprosto, zgolj kot stranko, ki uporablja novo ime (Barnea in Rahat 2011, 305). Drugi jo razumejo kot stranko, ki nastane z združitvijo starih strank ali kot posledica razpada obstoječe stranke (Bolin 2007, 7). Na drugi strani pa lahko zasledimo bolj restriktivne definicije, ki razpadle stranke in združenja strank pojmujejo zgolj kot nadaljevanje stare stranke (Hug 2001, 14).

Kot ugotovljeno, se nastanek novih strank pogosto pojasnjuje s pojavom novih problematik v posamezni družbi (Fink–Hafner 2001, 33). Nove stranke v svojih programih ponujajo rešitve določenim novim problematikam, ki jih stare stranke niso znale rešiti ali pa želijo zastopati marginalne skupine prebivalcev (Lucardie 2000, 176). Nove stranke se večkrat oblikujejo tudi ob pomembnih zgodovinskih prelomnicah (na primer stranke oblikovane po 2. svetovni vojni ipd.) (Harmel 1985, 405).

Razumevanje oblikovanja oziroma nastanka novih strank je relevantno iz več vidikov. Novonastale stranke, četudi majhne, so ustanovljene z namenom zamenjave obstoječih strank, kar vodi v spremembo strankarskega sistema, v katerem se pojavijo. V primeru, ko nove stranke ne postanejo osrednji igralci v obstoječem političnem sistemu (na primer ne postanejo vladne stranke ali imajo nizko podporo volivcev), zgolj s svojo prisotnostjo v tem vplivajo na strankarsko konkurenco – na določeni stopnji lahko govorimo celo o t.i. izsiljevanju obstoječih strank. Nadalje pa nove stranke na neki točki ogrožajo obstoječe – s tem jih lahko prisilijo, da obstoječe stranke sprejmejo politike, ki jih same sicer ne bi sprejele (Hug 2001, 3).

Primarni cilj vseh (novih) strank je vstop v predstavniško telo posamezne države. Novo oblikovane stranke se za vstop v politično arena odločajo v primeru, ko presodijo, da imajo potencialne možnosti vstopa v predstavniško telo (Lago in Martínez 2011, 3). Zgolj odločitev politične stranke o vstopu v volilno arena pa ne pomeni nujno tudi njenega uspeha. V literaturi zasledimo več različnih dejavnikov, ki pojasnjujejo volilni uspeh novih strank. V naši nalogi smo te dejavnike uspeha razdelili na institucionalne in neinstitucionalne.

Med institucionalnimi dejavniki smo kot najpomembnejšega identificirali vrsto volilnega sistema. Uspehu novih strank je najbolj naklonjen proporcionalni volilni sistem z nižjim volilnim pragom. Fink–Hafnerjeva in Krašovčeva (2013, 46) v svoji raziskavi ugotavljata, da je za uspeh novih strank najbolj ugoden 4–odstoten in nižji volilni prag. Na uspeh pomembno vpliva tudi velikost volilne enote – uspehu novih strank je bolj naklonjena večja volilna enota (Krašovec 2007, 74). Nadalje smo med neinstitucionalnimi dejavniki uspeha novih političnih strank kot najpomembnejše identificirali: značilnosti strankarskih sistemov, pojav novih problematik v družbi, velikost posamezne družbe, ureditev financiranja političnih strank, prepoznavnost in priljubljenost voditelja (nove) stranke, nezadovoljstvo volivcev z obstoječimi političnimi strankami in nezaupanje v politične stranke in politiko nasploh.

Z analizo smo v nadaljevanju želeli preveriti zastavljeno hipotezo *"večje nezaupanje volivcev v politiko vpliva na boljši volilni uspeh novih političnih strank na slovenskih parlamentarnih volitvah"*.

Kot ugotovljeno v prvem delu analize se institucionalni dejavniki v Sloveniji v času od prvih do zadnjih parlamentarnih volitev niso korenito spremenili (izjema je minimalna sprememba volilnega pragu). Nadalje smo analizirali gibanje stopenj nezaupanja volivcev v politične stranke in državni zbor v letu pred posameznimi parlamentarnimi volitvami in uspeh novih strank po izvedenih parlamentarnih volitvah. Predpostavljali smo, da bo v letu z najvišjim nezaupanjem volivcev v izbrani instituciji v predstavniško telo vstopilo največ političnih strank, v letu z najnižjim nezaupanjem pa najmanj novih strank. Predpostavko smo v veliki meri potrdili, vendar se je izkazalo, da obstajajo tudi pomembna odstopanja oziroma izjeme, ko ni velikega ujemanja oziroma povezave med značilnostjo nezaupanja volivcev v stranke in državni zbor ter uspehom novih političnih strank. Zaradi tega zastavljeno hipotezo delno potrjujemo.

Ob opravljeni analizi smo zaznali tudi povezavo med izrazito personalizacijo političnih strank in uspehom novih strank. V letih 2010 in 2013, ko je bilo nezaupanje volivcev v politične stranke in državni zbor najvišje, sta na volitvah največ glasov pridobili stranki, poimenovani po svojih voditeljih (Stranka Mira Cerarja in Lista Zorana Jankovića – Pozitivna Slovenija). Poleg njiju sta na omenjenih volitvah prav tako v predstavniško telo vstopili še dve stranki, poimenovani po svojih voditeljih – Državljska lista Gregorja Viranta in Zavezništvo Alenke Bratušek. Izmed petih novih strank, ki so na volitvah leta 2011 in leta 2014 (pred katerima je bilo v letu dni pred volitvami opaziti najvišje nezaupanje) dosegle prag za vstop v parlament,

so kar štiri stranke v svojem imenu vsebovale ime voditelja stranke. Podrobneje pomena izrazite personalizacije novih političnih strank na njihov uspeh nismo preverjali, bi pa lahko služila kot razmislek za nadaljnje raziskovanje.

Zaključimo lahko, da nezaupanje volivcev v politiko pomembno vpliva na uspeh novih strank, vendar to ni edini dejavnik njihovega uspeha. Podrobnejša analiza v prihodnosti bi lahko razkrila kompleksnejšo oziroma bolj zanesljivo sliko o dejavnikih uspeha novih strank.

6 LITERATURA

1. Atkeson, Lonna Rae in Timothy B. Krebs. 2008. Press coverage of mayoral candidates: The role of gender in news reporting and campaign issue speech. *Political Research Quarterly*. Dostopno prek: [http://www.unm.edu/~atkeson/documents/Press %20Coverage%20in%20Mayoral%20Elections.pdf](http://www.unm.edu/~atkeson/documents/Press%20Coverage%20in%20Mayoral%20Elections.pdf) (5. december 2015).
2. Bačlija, Irena in Lars Johannsen. 2007. Komu zaupamo? Recipročnost zaupanja med političnimi elitami in državljani v Sloveniji in izbranih srednjeevropskih državah. *Teorija in praksa* 44 (1/2): 103–121.
3. Bågenholm, Andreas in Andreas Johansson Heinö. 2009. *A New Road to Electoral Success. Incentive structures, elite strategies and the emergence of new political parties in the Baltic States*. Dostopno prek: [http://citation.allacademic.com//meta/p_ml a_apa_research_citation/4/1/6/9/5/pages416954/p416954-1.php](http://citation.allacademic.com//meta/p_ml_a_apa_research_citation/4/1/6/9/5/pages416954/p416954-1.php) (5. december 2015).
4. Barnea, Shlomit in Gideon Rahat. 2011. Out with the old, in with the »new«: What constitutes a new party? *Party Politics* 17 (3): 303–320.
5. Bélanger, Éric in Richard Nadeau. 2005. Political trust and the vote in multiparty elections: The Canadian case. *European journal of political research*. Dostopno prek: <http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=6&sid=4e3716c9-4392-4a1f-8b88-9f100b07ccdd%40sessionmgr4005&hid=4203> (10. december 2015).
6. Bolin, Niklas. 2007. *New Party Entrance - Analyzing the Impact of Political Institutions*. Dostopno prek: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:562465/FULLTEXT01.pdf> (5. december 2015).

7. Brezovšek, Marjan in Roman Lavtar. 2007. *Sodelovanje prebivalcev v slovenskih občinah: participacija prebivalcev pri odločanju o javnih zadevah na lokalni ravni v Sloveniji*. Maribor: Inštitut za lokalno samoupravo in javna naročila.
8. Brezovšek, Marjan. 2008. *Organizacija oblasti v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
9. Center za raziskovanje javnega mnenja. 2016. *Raziskava Slovensko javno mnenje*. Dostopno prek: <http://www.cjm.si/?q=SJM> (1. marec 2016).
10. Dalton, Russel J. in Steven A. Weldon. 2005. Public images of political parties: A necessary evil? *West European Politics*. Dostopno prek: <http://www.socsci.uci.edu/~rdalton/archive/WEP05.pdf> (28. november 2015).
11. Delo.si. 2006. *12 let LDS*, 12. marec. Dostopno prek: <http://www.24ur.com/novice/slovenija/12-let-lds.html> (9. februar 2016).
12. --- 2009. *16. rojstni dan Socialnih demokratov*, 29. maj. Dostopno prek: <http://www.delo.si/clanek/81711> (9. februar 2016).
13. Državljska lista. 2016. *Manifest DL*. Dostopno prek: <http://www.d-l.si/index.php?item=63&page=static> (9. februar 2016).
14. Državna volilna komisija. 1992. *Volitve v državni zbor 1992*. Dostopno prek: <http://www.dvk-rs.si/index.php/si/arhiv/dz1992/sestava> (8. februar 2016).

15. --- 1996. *Volitve v Državni zbor 1996*. Dostopno prek: <http://www.dvk-rs.si/index.php/si/arhiv/dz1996/sestava> (8. februar 2016).
16. --- 2000. *Volitve v Državni zbor 2000*. Dostopno prek: <http://www.dvk-rs.si/index.php/si/arhiv-drzavni-zbor-rs/drzavni-zbor-rs-let-2000> (8. februar 2016).
17. --- 2004. *Volitve v Državni zbor 2004*. Dostopno prek: <http://www.dvk-rs.si/arhivi/dz2004/> (8. februar 2016).
18. --- 2008. *Volitve v Državni zbor 2008*. Dostopno prek: <http://www.dvk-rs.si/index.php/si/arhiv-drzavni-zbor-rs/let-2008> (8. februar 2016).
19. --- 2011. *Predčasne volitve v Državni zbor 2011*. Dostopno prek: <http://www.dvk-rs.si/index.php/si/arhiv-drzavni-zbor-rs/let-2011-predcasne-volitve> (8. februar 2016).
20. --- 2012. *Poročilo o izvedbi predčasnih volitev v Državni zbor Republike Slovenije 4. decembra 2011*. Dostopno prek: <http://www.dvk-rs.si/files/files/Porocilo-o-izvedbi-predcasnih-volitev-v-DZ---koncni-20.4.2012-1.pdf> (1. marec 2016).
21. --- 2014. *Predčasne volitve v Državni zbor 2014*. Dostopno prek: <http://www.dvk-rs.si/index.php/si/arhiv-drzavni-zbor-rs/let-2014-predcasne-volitve> (8. februar 2016).
22. Državni zbor. 2016. *Kronologija III. mandata*. Dostopno prek: https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/ODrzavnemZboru/Dogodki/20obletnicaDrzavnegazbora/32cc1166-8559-4675-9659-17ae9c47ac98_12 (12. februar 2016).

23. Fink–Hafner, Danica. 2001. *Politične stranke*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
24. Fink–Hafner, Danica in Alenka Krašovec. 2013. Factors affecting the long – term success of new parliamentary parties: findings in a post – communist context. *Romanian Journal of Political Science* 13 (2): 40 – 68.
25. Grbeša, Marijana. 2008. Politika osebnosti na Hrvaškem: analiza volilnih kampanj na parlamentarnih volitvah 2003 in 2007. *Teorija in praksa* 45 (6): 788 – 816.
26. Grad, Franc in Igor, Kaučič. 2003. *Ustavna ureditev Slovenije*. Ljubljana: GV Založba.
27. Grad, Franc. 2004. *Volitve in volilni sistem*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
28. Harmel, Robert. 1985. On the study of new parties. *International Political Science Review*. Dostopno prek: https://www.tcd.ie/Political_Science/undergraduate/module-outlines/ss/political-parties/PolP/HarmelIPSR85.pdf (15. december 2015).
29. Haughton, Tim in Kevin Deegan – Krause. 2014. *Hurricane Season: Systems of Instability in Central and Eastern Europe Party Politics*. APSA 2014 Annual Meeting Paper.
30. Hug, Simon. 2001. *Altering party systems: Strategic Behavior and the Emergence of New Political Parties in Western Democracies*. Ann Arbor: The University of Michigan Press.

31. Karvonen, Lauri. 2010. *The personalisation of politics : a study of parliamentary democracies*. Colchester : ECPR pres.
32. Krašovec, Alenka. 1997. Financiranje političnih strank v Sloveniji. *Teorija in praksa* 34 (2): 210–227.
33. --- 2000. *Moč v političnih strankah: odnosi med parlamentarnimi in centralnimi deli političnih strank*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
34. Krašovec, Alenka in Damjan Lajh. 2003. Financiranje predsedniških volilnih kampanj v Sloveniji. V *predsedniške volitve 2002*, ur. Danica Fink–Hafner in Tomaž Boh, 297–319. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
35. Krašovec, Alenka. 2007. *Volilne študije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
36. Kropivnik, Samo in Sanda Vrhovac. 2012. Pojavi politične patologije v Evropskih novih demokracijah. *Teorija in praksa* 49 (4–5): 706–732.
37. Kropivnik, Samo in Roman Zalter. 2002. Naklonjenost volivcev strankam in/ali voditeljem strank. *Teorija in praksa* 39 (2): 254–267.
38. Lebeda, Tomáš. 2007. Electoral systems and voting behaviour: The case of the house of deputies elections in the Czech Republic. *Contemporary European Studies*. Dostopno prek: http://moduly.outly.cz/posycze1/Lebeda_2007.pdf (31. januar 2016).

39. Lucardi, Paul. 2000. Prophets, Purifiers and Prolocutors: Towards a Theory on the Emergence of New Parties. *Party Politics*. Dostopno prek: <http://olemiss.edu/courses/pol628/lucardie00.pdf> (5. december 2015).
40. Lukšič, Igor (1994): (Ne)strankarstvo na Slovenskem. V *Stranke in strankarstvo, Zbornik referatov Slovenskega politološkega društva*, ur. Igor Lukšič, 23–32. Ljubljana: Slovensko politološko društvo.
41. Nova Slovenija – Krščanski demokrati. 2016. *Ustanovitev in razvoj*. Dostopno prek: http://nsi.si/ustanovitev_in_razvoj/ (10. februar 2016).
42. Pozitivna Slovenija. 2016. *Zgodovina*. Dostopno prek: <http://www.pozitivnaslovenija.si/zgodovina> (10. februar 2016).
43. Rtv slo. si. 2016. *Predčasne volitve v Državni zbor 2014: Zgodovina strank*. Dostopno prek: <http://www.rtv slo. si/strani/zgodovina-strank/4729/> (18. februar 2016).
44. Selb, Peter in Sandrine Pituctin. 2009. Methodological issues in the study of new parties' entry and electoral success. *Party Politics* 16(2): 147 – 170.
45. Sikk, Allan. 2005. How unstable? Volatility and genuinely new parties in Eastern Europe. *European Journal of Political Research*. Dostopno prek: <http://discovery.ucl.ac.uk/13033/1/13033.pdf> (7. december 2015).
46. --- 2012. Newness as a winning formula for new political parties. *Party Politics*. Dostopno prek: <http://ppq.sagepub.com/content/18/4/465.full.pdf+html> (1. februar 2016).

47. Slovenska ljudska stranka. 2008. *Glavni odbor SLS z veliko večino podprl predvolilno koalicijo SLS in SMS*, 4. april. Dostopno prek: <http://www.sls.si/4299/glavni-odbor-sls-z-veliko-vecino-podprl-predvolilno-koalicijo-sls-in-sms/> (18. februar 2016).
48. --- 2013. *Zgodovina SLS*. Dostopno prek: <http://www.sls.si/o-stranki/zgodovina/> (9. februar 2016).
49. Slovenska tiskovna agencija. 2000. *Stranka mladih Slovenije – nova stranka na političnem prizorišču*, 5. julij. Dostopno prek: <https://www.sta.si/498111/stranka-mladih-slovenije-nova-na-slovenskem-politichnem-prizoriscu> (9. februar 2016).
50. Socialni demokrati. 2016. *Veliko dela*. Dostopno prek: <http://www.socialnidemokrati.si/stranka/zgodovina/> (9. februar 2016).
51. Toplak, Jurij. 2000. *Volilni sistem in oblikovanje volilnih enot*. Ljubljana: Nova revija.
52. Toš, Niko. 1999a. Razumevanje politike in zaupanje v politiko. *Teorija in praksa* 36 (6): 912 – 943.
53. --- 1999b. Zaupanje Slovencev v demokratični sistem. *Teorija in praksa* 33 (4): 631 – 672.
54. --- 1999c. *Vrednote v prehodu II: Slovensko javno mnenje 1990 – 1998*. Dostopno prek: http://www.cjm.si/sites/cjm.si/files/File/e-dokumenti/SJM_vrednote_v_prehodu_2.pdf (10. februar 2016).

55. --- 2004. *Vrednote v prehodu III: Slovensko javno mnenje 1999 – 2004*. Dostopno prek: http://www.cjm.si/sites/cjm.si/files/File/e-dokumenti/SJM_vrednote_v_prehodu_3.pdf (10. februar 2016).
56. --- 2009. *Vrednote v prehodu IV: Slovensko javno mnenje 2004 – 2009*. Dostopno prek: http://www.cjm.si/sites/cjm.si/files/file/e-dokumenti/SJM_vrednote_v_prehodu_4.pdf (10. februar 2016).
57. --- 2012. *Vrednote v prehodu VII: Slovenija v mednarodnih primerjavah 1992-2011*. Dostopno prek: <http://www.fdv.uni-lj.si/docs/default-source/zalozba/pages-from-vrednote-6-press.pdf?sfvrsn=2> (10. februar 2016).
58. --- 2013. *SJM 2013/1*. Dostopno prek: http://www.adp.fdv.uni-lj.si/podatki/sjm/sjm13_rm2_sl_v1_r1.pdf (10. februar 2016).
59. *Ustava Republike Slovenije*. 2006. Dostopno prek: <http://www.us-rs.si/media/ustava.republike.slovenije.pdf> (5. Februar 2016).
60. Vreg. Franc. 2001. Volitve 2000 in predvolilna kampanja. Volilne strategije, politični marketing in volilno izbiranje. *Teorija in praksa* 38 (2): 181 – 200.
61. Zajc, Drago. 2007. Slovenia's National Assembly, 1990–2004. *The Journal of Legislative Studies* 13 (1): 83 – 98.
62. --- 2009. *Oblikovanje koalicij v srednji Evropi: (primer Nemčije, Avstrije in Italije ter Poljske, Češke, Madžarske in Slovenije): poskus analize s poudarkom na obdobju po zadnjem valu demokratizacije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

63. *Zakon o političnih strankah (ZpolS-UPB1)*. Ur. l. RS 100/05. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4585> (14. december 2015).
64. *Zakon o volitvah v Državni zbor (ZVDZ-UPB1)*. Ur. l. RS 109/06. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO185> (14. december 2015).
65. Združena levica. 2016. *Koalicija Združena levica*. Dostopno prek: <http://zdruzena-levica.si/predstavitev/> (9. februar 2016).
66. Zmerli, Sonja in Ken Newton. 2011. Chapter four: Winners, Losers and Three Types of Trust. V *Political Trust: Why Context Matters?*, ur. Sonja Zmerli in Marc Hooghe. ECPR Press.
67. Zons, Gregor. 2015. The influence of programmatic diversity on the formation of new political parties. *Party Politics* 21 (6): 919 – 929.

PRILOGE

Priloga A: Pregled rezultatov slovenskih parlamentarnih volitev in število novih strank

1. Parlamentarne volitve leta 1992

	KANDIDATNA LISTA	ŠTEVILO MANDATOV	ODSTOTEK GLASOV	NOVA STRANKA
1	Liberalno demokratska stranka (LDS)	22	23,46 %	/
2	Slovenski krščanski demokrati (SKD)	15	14,51 %	/
3	Združena lista (od leta 1993 Združena lista socialnih demokratov)	14	13,58 %	/
4	Slovenska nacionalna stranka	12	10,02 %	/
5	Slovenska ljudska stranka	10	8,69 %	/
6	Demokratska stranka	6	5,01 %	/
7	Zeleni Slovenije	5	3,70 %	/
8	Socialdemokratska stranka Slovenije	4	3,34 %	/
9	Narodni skupnosti	2	/	/

Vir: Državna volilna komisija (1992).

2. Parlamentarne volitve 1996

	KANDIDATNA LISTA	ŠTEVILO MANDATOV	ODSTOTEK GLASOV	NOVA STRANKA
1	Liberalna demokracija Slovenije (LDS)	25	27,01%	Ne
2	Slovenska ljudska stranka (SLS)	19	19,38 %	Ne
3	Socialdemokratska stranka Slovenije (SDS)	16	16,13 %	Ne
4	Slovenski krščanski demokrati (SKD)	10	9,62 %	Ne
5	Združena lista socialnih demokratov (ZLSD)	9	9,03 %	Ne
6	Demokratska stranka upokojencev Slovenije (DeSUS)	5	4,32 %	Ne
7	Slovenska nacionalna stranka (SNS)	4	3,22 %	Ne
8	Narodni skupnosti	2	/	/

Vir: Državna volilna komisija (1996).

3. Parlamentarne volitve 2000

	KANDIDATNA LISTA	ŠTEVILO MANDATOV	ODSTOTEK GLASOV	NOVA STRANKA
1	Liberalna demokracija Slovenije (LDS)	34	36,26 %	Ne
2	Socialdemokratska stranka Slovenije (od 19. 3. 2003 Slovenska demokratska stranka) (SDS)	14	15,81 %	Ne
3	Združena lista socialnih demokratov	11	12,08 %	Ne
4	Slovenska ljudska stranka (SLS + SKD)	9	9,54 %	Ne
5	Nova Slovenija – Krščanska ljudska stranka (NSi)	8	8,66 %	Da
6	Demokratska stranka upokojencev Slovenije (DeSUS)	4	5,17 %	Ne
7	Slovenska nacionalna stranka (SNS)	4	4,39 %	Ne
8	Stranka mladih Slovenije (SMS)	4	4,34 %	Da
9	Narodni skupnosti	2	/	/

Vir: Državna volilna komisija (2000).

4. Parlamentarne volitve 2004

	KANDIDATNA LISTA	ŠTEVILO MANDATOV	ODSTOTEK GLASOV	NOVA STRANKA
1	Slovenska demokratska stranka (SDS)	29	29,08%	Ne
2	Liberalna demokracija Slovenije (LDS)	23	22,8%	Ne
3	Združena lista socialnih demokratov (ZLSD)	10	10,17%	Ne
4	Nova Slovenija – Krščanska ljudska stranka (NSi)	9	9,09%	Ne
5	Slovenska ljudska stranka (SLS)	7	6,82%	Ne
6	Slovenska nacionalna stranka (SNS)	6	6,27%	Ne
7	Demokratska stranka upokojencev Slovenije (DeSUS)	4	4,04%	Ne
8	Narodni skupnosti	2	/	/

Vir: Državna volilna komisija (2004).

5. Parlamentarne volitve 2008

	KANDIDATNA LISTA	ŠTEVILO MANDATOV	ODSTOTEK GLASOV	NOVA STRANKA
1	Socialni demokrati (SD)	29	30,45 %	Ne
2	Slovenska demokratska stranka (SDS)	28	29,26 %	Ne
3	ZARES - Nova politika	9	9,37 %	Da
4	Demokratska stranka upokojencev (DeSUS)	7	7,45 %	Ne
5	Slovenska nacionalna stranka (SNS)	5	5,40 %	Ne
6	Slovenska ljudska stranka (SLS) in Stranka mladih Slovenije	5	5,21 %	Ne
7	Liberalna demokracija Slovenije (LDS)	5	5,21 %	Ne
8	Narodni skupnosti	2	/	/

Vir: Državna volilna komisija (2008).

6. Parlamentarne volitve 2011

	KANDIDATNA LISTA	ŠTEVILO MANDATOV	ODSTOTEK GLASOV	NOVA STRANKA
1	Lista Zorana Jankovića – Pozitivna Slovenija (PS)	28	28,51 %	Da
2	Slovenska demokratska stranka (SDS)	26	26,19 %	Ne
3	Sociali demokrati (SD)	10	10,52 %	Ne
4	Državljanska lista Gregorja Viranta (DL)	8	8,37 %	Da
5	Demokratska stranka upokojencev Slovenije (DeSUS)	6	6,97 %	Ne
6	Slovenska ljudska stranka (SLS)	6	6,83 %	Ne
7	Nova Slovenija – Krščanska ljudska stranka (NSi)	4	4,88 %	Ne
8	Narodni skupnosti	2	/	/

Vir: Državna volilna komisija (2011).

7. Parlamentarne volitve 2014

	KANDIDATNA LISTA	ŠTEVILO MANDATOV	ODSTOTEK GLASOV	NOVA STRANKA
1	Stranka Mira Cerarja (SMC)	36	34,49%	Da
2	Slovenska demokratska stranka	21	20,71%	Ne
3	Demokratska stranka upokojencev Slovenije (DeSUS)	10	10,18%	Ne
4	Socialni demokrati	6	5,98%	Ne
5	Koalicija Združena levica (ZL)	6	5,97%	Da
6	Nova Slovenija - Krščanski demokrati	5	5,59%	Ne
7	Zavezništvo Alenke Bratušek (ZaAB)	4	4,38%	
8	Narodni skupnosti	2	/	/

Vir: Državna volilna komisija (2014).

Priloga B: Pregled nezaupanja v politične stranke in Državni zbor v letih 1991 – 2013

1. Zaupanje v politične stranke

	V celoti	Precej	Malo	Nič	Ne vem
1991	1,5%	9,8%	52,7%	25,4%	10,6%
1995	0,9%	3,6%	34,2%	56,0%	5,3%
1999	0,5%	5,5%	45,6%	43,9%	4,5%
2003	0,9%	9,2%	53,3%	34,2%	2,5%
2006	0,3%	7,2%	50,9%	37,7%	3,9%
2010	1,0%	4,2%	34,1%	57,2%	3,4%
2013	1,0%	3,4%	35,4%	57,3%	2,2%

Vir: Toš (1999); Toš (2004); Toš (2009); Toš (2012); Toš (2013).

2. Zaupanje v Državni zbor

	V celoti	Precej	Malo	Nič	Ne vem
1991	4,1%	29,5%	45,2%	9,2%	11,9%
1995	1,0%	9,1%	45,6%	38,7%	5,6%
1999	1,0%	10,7%	47,7%	34,4%	6,2%
2003	1,4%	21,3%	53,9%	20,5%	2,9%
2006	0,7%	16,1%	51,8%	26,6%	4,8%
2010	3,2%	9,4%	40,3%	42,6%	4,4%
2013	1,6%	6,1%	36,8%	51,1%	4,4%

Vir: Toš (1999); Toš (2004); Toš (2009); Toš (2012); Toš (2013).